

ДУХ БЕЗ ОКОВИ

Писма от един Майстор на Зен
до един Майстор на сабята

ХЕЛИОПОЛ

Съдържание

Предговор към българския читател.....	5
Анали на сабята Тайа.....	8
Тайнственият запис на Неподвижната Мъдрост.....	23
Чистият звук на скъпоценните камъни	49
Бележки	76

ПРЕДГОВОР КЪМ БЪЛГАРСКИЯ ЧИТАТЕЛ

Съчиненията, представени тук са написани от един Зен-монах, на име Такуан Сохо (1573–1645). Това бил калиграф, художник, поет, градинар в същото време и майстор в приготвянето на чая, дори откривател на някакъв особен вид туршия, днес носеща неговото име, но преди всичко Такуан бил човек, **живеещ в духа на Зен**. В този смисъл, всеки един аспект от многообразните дейности с които се занимавал, е **пронизан от духа на Зен философията и Зен изкуството да се живее**.

Мечът, съответно сабята, упражненията на духа и Духът, освободен от окови, са опорните точки на тези три съчинения.

От трите съчинения, събрани в настоящия сборник, двете представляват писма, писани от Такуан. Първото „Фудочишинмъороку“ или „Гайнственият запис (писание) на Неподвижната Мъдрост“ е писано до Ягю Муненори, глава на школата за майстори на сабята (меча) Ягю Шинкаге и учител на две поколения шогунни. Второто писмо – „Тайаки“ или „Анали на сабята Тайя“, вероятно също до Муненори или може би до Оно Тадаки, глава на школата Ито в бойните изкуства със сабя (меч), а също и официален наставник на семейството на шогунна и близките му подчинени.

Докато „Гайнственият запис на Неподвижната Мъдрост“ е повече насочено до връзката между егото (лично-стния аз) в човека и Аз-ът (Себето) в процеса на **интеграцията на самият Аз (Себе)**, „Аналите на сабята Тайя“ отразяват повече психологическата страна на тази връзка. Третото съчинение „Рейрошу“ или „Чистият звук на скъпоценните камъни“ третира актуалния, житейско-философ-

ски всъщност въпрос, за всеки един даймò – самурай, **как да се различи онова, което е добро за Аз-ът и онова, което е всъщност егоистично, обслужващо желанията на егото.** И трите съчинения със своята насоченост, водят читателя към **пътуване навътре в себе си**, а оттам и до познания за изкуството на живота.

Като цяло и трите съчинения са адресирани към самурайската класа и трите се опитват да дадат обяснение за Зен чрез духа на сабята (меча), но всъщност адресираността им е много по-широка, далеч надхвърляща самурайското съсловие. По скоро тя е **вътрешна** насоченост, целяща да помогне на **Вътрешният войн, Вътрешният самурай** във всеки един обикновен човек, също така отнесено и към съвременния човек от XX – XXI век.

Книги като „Хейхо Каденшо“ на Муненори, „Го Рин но Шо“ на Миямото Мусаши, настоящият сборник от три съчинения на Такуан, говорят винаги в един и същи дух, въпреки че авторите им са различни и посланията им също се различават външно. Докато при Муненори се акцентува на **„обикновения разум, за който няма правила“**, при Мусаши – върху **„свободата и спонтанността“**. При Такуан, това звучи като **„дух-разум, освободил се от оковите, букаите, разчупил тези окови, разкрепостил себе си“** или най-просто като **„дух без окови“**. Безспорно октавата на звучене на тази константна мъдрост, е най-силна в настоящия сборник, може би защото самият Такуан в определен смисъл е бил учител на другите двама, но всъщност по-важно е, мъдростта на Зен да достигне както до майсторите на сабята, изразена във външната ѝ форма, така и до носителите на т.нар. – **„вътрешна сабя или меч“**, до тези, които са постигнали своя **„Вътрешен войн“**, както и до онези, които се намират по пътя на търсенето и постигането на истинския Път – Дао или До.

Има няколко издания на включените тук произведения, но между тях няма съществени разлики. В основата на всички издания лежи „Nihon no Zen Goroku“, том 13, в който на свой ред е използвано, включеното в „Takuan Osho Zenshu“, издадени от Такуан Ошо Зеншу Канко Кай. Записките на Такуан Сохо са обединени в събрани съчинения в шест тома. Настоящият превод е въз основа на първоначалните източници:

Fudochishinmyoroku, Икеда, Сатоши, Токио

Nihon no Zen Goroku, 13 том, Токио

Явор Дянков

АНАЛИ НА САБЯТА ТАЙА¹

Както се предполага, аз като майстор на бойните изкуства, не се бия за победа или за загуба, не ме засягат сила или слабост и нито напредвам с крачка, нито отстъпвам с крачка. Врагът не ме вижда. Аз не виждам врага. Като прониквам в мястото, където небето и земята все още не са разделени, където Ин и Янг все още не са пристигнали, аз постигам ефекта бързо и по необходимост.

„Както се предполага“ е означение за нещо, което аз не твърдя със сигурност.

Първоначално този йероглиф е бил разчитан като „капак“. Например, когато върху ред кутии се слага капак, макар и да не знаем със сигурност какво е сложено вътре, ако използваме въображението си, ще улучим мишената шест-седем пъти от десет. Това аз също не твърдя със сигурност, но по опитен път схващам, че би трябвало да е така. Всъщност това е писмен знак, който използваме дори и за неща, които наистина твърдим със сигурност. Правим това, от скромност, за да се смирим и по този начин да не изглеждаме като всезнайковци, когато говорим.

„Майстор на бойните изкуства“ – точно това означават йероглифите.

„Да не се биеш за печалба или загуба, да не те засягат силата или слабостта“ – това значи да не се стремя към победа, нито пък да се безпокоя от загуба и да не ме засяга въздействието на силата или слабостта.

„Нито напредвам с крачка, нито отстъпвам с крачка“ значи, че не предприемам нито една крачка напред, нито една крачка назад. Победата се постига, без дори да помръднеш оттам, където си.

„М е“ от **„Врагът не ме вижда“** се отнася за Ис-

тинския ми Аз. То не значи онова мое „аз“, което се възприема от сетивата.

Хората лесно виждат аз-а, възприеман от сетивата. Рядко им се случва да различат **Истинския Аз**. Затова аз казвам: „Врагът не *ме* вижда“.

„**Аз не виждам врага** – тъй като моят собствен поглед² не е насочен към възприемания от сетивата „аз“, за мен бойното изкуство на този „възприеман аз“ на врага е невидимо. Макар, че казвам „Аз не виждам врага“, това не значи, че не виждам врага точно пред самите ми очи. Да си способен да виждаш едното, без да виждаш другото – това е нещо много рядко.

Е, добре – **Истинския Аз** е онзи Аз, който е съществувал преди разделянето на небето и земята и преди да са били родени баща ми и майка ми. Този „Аз“ е „Аз“-ът вътре в мен, в птиците и зверовете, в тревите и дърветата и във всичко съществуващо. Той е точно онова, което наричат природата на Буда.

Този „Аз“ няма каквато и да е форма, няма рождение, няма смърт. Това не е „аз“, който може да се види с помощта на сегашните ти физически очи. Само човекът, получил Просветление, е способен да го види. За човека, който вижда това, се казва, че е прозрял в собствената си природа и е станал Буда.

Било много отдавна, когато Почитаният от Целия Свят отишъл в Снежните Планини и след като прекарал шест години в страдание, станал Просветлен³. Това е всъщност Просветлението на Истинския Аз. Обикновеният човек не притежава сила на вярата и не познава постоянството, даже и за период от три или пет години. Но онези, които изучават Пътя са абсолютно прилежни десет или двадесет години по двадесет и четири часа на ден. Те натрупват голяма сила на вярата, говорят с онези, които притежават мъдрост и презират бедите и страданията. Като родител, загубил детето

си, те не отстъпват и капчица от взетото решение. Те мислят в дълбочина, натрупвайки въпрос след въпрос. Накрая те достигат до мястото, където се стопява дори Будистката Доктрина и Будисткият Закон и естествено, че са способни да видят „Това“.

„Като прониквам в мястото, където небето и земята все още не са се отделили, където Ин и Янг все още не са пристигнали, аз постигам ефекта бързо и по необходимост“, това означава, да спреш окото си върху мястото, което е съществувало преди небето да стане небе и земята – земя, преди Ин и Янг да започнат съществуването си. Това значи да не използваш нито мисъл, нито разсъждения, а да гледаш направо. По този начин времето за придобиване на големия ефект, сигурно ще дойде.

Добре тогава. Обученият човек използва сабята, но не за да убива другите. Той използва сабята и дава на другите живот. Когато е необходимо да убие, той убива. Когато е необходимо да даде живот, той дава живот. Когато убива, убива в състояние на пълно съсредоточаване. Когато дава живот, той дава живот в състояние на пълно съсредоточаване. Без да гледа дали е правилно или грешно, той е способен да види кое е правилно, кое – грешно; без да се опитва да разделя, е способен да разделя добре. Да ходиш по водата е същото като да ходиш по земята, а да ходиш по земята е същото като да ходиш по водата. Ако е способен да спечели тази свобода, никой на света не може да го смути. Във всички неща той ще е над тези около него.

„Обученият човек“ означава овладелият бойните изкуства.

„Той използва сабята, но не за да убива

другите“, означава, че макар и да използва сабята, за да съсича другите, когато другите се сблъскат с този принцип, те се сгърчват от страх и доброволно стават като мъртви. Няма нужда да ги убиваш.

„Той използва сабята и дава на другите живот“, значи, че докато контактува с противника си чрез сабята, той оставя всичко на движенията на другия и е способен да го наблюдава както си иска.

„Когато е необходимо да убие, той убива. Когато убива – убива в състояние на пълно съсредоточаване. Когато дава живот, дава живот в състояние на пълно съсредоточаване“, значи, че и при даване и при отнемане на живот, той го прави със свобода, в състояние на медитация, което е пълно поглъщане, а онзи, който медитира става едно с обекта на медитация.

„Без да гледа кое е правилно, кое – грешно, е способен да види кое е правилно, кое – грешно; без да се опитва да разделя, е способен да разделя добре.“ Това значи, че що се отнася до бойното му изкуство, той не поглежда, за да каже „правилно“ или „неправилно“, но е способен да види кое какво е. Той не се опитва да преценява нещата, но е способен да го прави добре.

Ако някой постави някъде огледало, формата на всичко, което се случва пред него, ще се отразява в него и ще се вижда. Тъй като огледалото прави това несъзнателно, различните форми се отразяват ясно, без всякакво намерение да се разделя това от онова. Ако постави духа си изцяло като огледало, човекът, практикуващ бойните изкуства, няма да има намерение да разделя вярно от грешно, но съгласно яснотата на огледалото на духа му, преценката кое е вярно, кое – грешно, ще се възприема, без той изобщо да мисли за това.

„Да ходиш по водата е същото като да ходиш по земята, а да ходиш по земята е същото като да ходиш по водата.“ Значението на това не би стигнало до човек, непросветлен за истинският извор на човечеството.

Ако един глупак стъпи на земята така, както стъпва върху вода, когато се разхожда по земята, той ще падне по лице. Ако стъпи върху водата така, както стъпва на земя, когато наистина стъпи върху вода, може да си помисли, че всъщност може и да се разхожда по нея. Като говорим за това, човекът, който забрави за водата и за земята, трябва да стигне за първи път до този принцип.

„Ако е способен да спечели тази свобода, никой на света не може да го смути.“ Според това, владеещият бойно изкуство, способен да спечели свобода, няма да е затруднен с това какво да прави, независимо срещу кого се изправя.

„Във всички неща той ще е над тези около него“, значи, че за него няма да има равен в целия свят, той ще бъде също като Шакиямуни, който е казал: „Горе в небето и долу на земята аз единствен съм Почитаният.“⁴

Искаш ли да получиш това? Когато ходиш, спиращ, седиш или лежиш, говориш или мълчиш, пиеш чай или ядеш ориз, ти никога не трябва да пренебрегваш усилието, трябва бързо да насочиш окото си към целта и да изследваш най-внимателно и онова, което идва, и онова, което си отива. Така, ти трябва да гледаш право в нещата. Тъй както се натрупват месеците и годините минават, целта трябва да изглежда като лампа, просветваща сама в мрака. Ще получиш мъдрост без учител и ще набереш тайнствена способност, без да си се опитвал да го правиш. Точно в такъв момент, това не се отклонява от

обикновеното, ала го надхвърля. По име го наричам „Тайа“.

„Искаш ли да получиш това“: „Това“ – посочва нещото, за което се пише по-нагоре, тъй че въпросът е дали схващаш, дали постигаш значението на казаното дотук.

„Когато ходиш, спиращ, седиш или лежиш“ – тези четири неща: да ходиш, да спиращ, да седиш и да лежиш – се наричат „Четирите достойнства“⁵. Всички хора ги правят.

„Говориш или мълчиш“, означава, когато говориш за разни неща или изобщо не произнасяш и дума.

„Пиеш чай или ядеш ориз“, означава, когато пиеш чай и ядеш ориз.

„Никога не трябва да пренебрегваш усилието, трябва бързо да насочиш окото си към целта и да изследваш най-внимателно и онова, което идва и онова, което си отива. Така ти трябва да гледаш право в нещата.“ Това значи, че никога не трябва да се отнасяш безгрижно или с пренебрежение към усилията си и трябва постоянно да се връщаш към себе си. Трябва бързо да закрепши окото си върху целта и постоянно да изследваш тези принципи в дълбочина. Винаги върви направо, като смяташ правилното за правилно, а грешното за грешно, докато наблюдаваш този принцип във всички неща.

„Тъй като се натрупват месеците и годините минават, целта трябва да изглежда като лампа просветваща в мрака“, значи, че трябва без умора, точно по този начин, да продължаваш с усилията си. Като с натрупването на месеци и години, онова което постигаш сам относно този тайнствен принцип, ще прилича на внезапен сблъсък със светлина от фенер в тъмна нощ.

„Ще получиш мъдрост без учител“, значи че

ще придобиеш тази основополагаща мъдрост, без някога да ти е била предадена чрез учител.

„Ще набереш тайнствена способност, без да си се опитвал да го правиш“. Тъй като всички неща, които създава обикновеният човек, идват от съзнанието му, всички те са действия на света на създадените явления и са обвързани чрез страданието. В същото време само действията, които не са създадени от човек, могат да се побират в тази основополагаща мъдрост, затова и само те са естествени и мирни.⁶

„Точно в такъв момент“, означава именно в такъв момент. Това показва момента, когато получаваш мъдрост без учител и натрупваш тайнствени способности, без да си се опитвал.

Значението на **„това не се отклонява от обикновеното, ала го надхвърля“** е, че тази несътворена тайнствена способност не се поражда от необикновеното.

Тъй като несътворени стават само действия, незабележимо всекидневни, този принцип никога не се отклонява, нито пък самият той се отделя от обикновеното. Все пак, обаче, трябва да се каже, че обикновените действия, в света на сътворените явления от всекидневието на обикновения човек, са съвсем различни. И така, казано е, че „това не се отклонява от обикновеното, ала го надхвърля“.

„По име го наричам Тайа“. Тайа е името на древна китайска сабя, която няма равна на себе си под небето. Тази знаменита инкрустирана сабя свободно може да разреже всичко, от твърд метал и закалена стомана до плътни скъпоценни и обикновени камъни с подсилена твърдост. Под небето няма нищо, способно да срещне острието ѝ. Човекът, сдобил се с тази несътворена тайнствена способност, е неспособен да падне под властта на командир на огромни армии или на стохилядна вража сила. Това е същото, все едно да няма нищо, което да е способно да попречи на ос-

трието на тази знаменита сабя. И така, аз наричам силата на тази тайнствена способност „Сабята Тайа“.

Всички хора са въоръжени с тази остра сабя Тайа и във всекиго тя е съвършено цялостна. Дори и Марите се страхуват от онези, на които е ясно това, но онези, на които е неясно, са мамени дори от еретиците⁷. От една страна, когато двама, еднакво сръчни, кръстосат саби, те незабавно ще премерят сили, но не се знае какъв ще е изхода от този двубой. Това е все едно Шакиямуни, държащ цветето и крехката усмивка на Кашияпа⁸. От друга страна, като издигнем едното, а разберем другите три или открием малките разлики в теглото с невъоръжено око – това са примери за обикновен ум⁹. Ако някой се е усъвършенствувал в това, той бързо ще те насече на три парчета, дори преди едното да е вдигнато, а трите – разбрани. А не прилича ли още повече на това, когато се срещнеш лице в лице с него?

„Всички хора са въоръжени с тази остра сабя и във всекиго, тя е съвършено цялостна.“ Това значи, че знаменитата сабя Тайа, която не може да срещне ни едно острие на света, не е дадена само на определени хора. Всеки без изключение е въоръжен с нея. Никой не е достоен за нея, а той е съвършено цялостен.

Това зависи от духа. Този дух не е роден с раждането ти и няма да умре със смъртта ти. Това е вярно и затова се казва, че той е твоят Изначален Лик.¹⁰ Небето не може да го покрие. Земята не може да го поддържа. Огънят не може да го изгори, нито пък водата – да го намокри. Дори и вятърът не може да проникне в него. Нищо под небето не може да му се противопостави.

„Дори и Марите се страхуват от онези, на които е ясно това, но онези на които е неясно

това, са мамени дори от еретиците.“ За онзи, който е ясно просветлен, що се отнася до неговия Изначален Лик, във Вселената не съществува нищо, което да замъгли или да попречи на зрението му. Така няма начин да го командва свръхестествената сила на Марите; тъй като такъв човек вижда през дъното на собствените си намерения, Марите се страхуват от него и го избягват; те се колебаят да го приближат. Обратно, човек, който е замъглил и е загубил Изначалния си Лик, натрупва неопределен брой объркани мисли и заблуди, които после се прилепват към него. За еретиците е лесно да измамат и излъжат такъв човек.

„Когато двама еднакво сръчни кръстосат саби, те незабавно ще премерят сили, но не се знае какъв ще е изхода от този двубой.“ Значението на това е, че когато двама души – и двамата прозрели Изначалния си Лик, трябва да се срещнат и всеки е извадил сабята Тайа и те са се изправили лице в лице, трудно е да се даде заключение за изхода на двубоя. Ако някой попита за това, то може да се оприличи на срещата на Шакиямуни с Кашияпа.

„Шакиямуни, държащ цветето и крехката усмивка на Кашияпа.“ При събирането на връх Гридхракута, когато Шакиямуни умира, той държи един единствен червен лотос. Показва го на осемдесет хиляди монаха и всеки от тях не казва и дума. Само Кашияпа се усмихва. Тъй като в този момент узнава, че Кашияпа е просветлен, Шакиямуни му доверява Вярната Доктрина, която не разчита на писменото слово¹¹ и е специално препредавана без наставления – така той му слага печата на Буда.

Оттогава Вярната Доктрина е препредадена в Индия през двадесет и осем поколения на Бодхидхарма. В Китай тя преминава от Бодхидхарма¹² през шест поколения до Шестия Патриарх, Зен Учителят – Та Чиен.

Тъй като в този Зен-Учител е възплътен бодхисатва, от-

тогава Будисткият Закон процъфтява в Китай, разлиства се и се разклонява все по-нашироко, като бързо провъзгласява Петте Дома и Седемте Секти и накрая е предаден на японските свещеници Дайо и Дайто, посредством свещеника Най Чи Хсю Танг¹³. Това неотменно продължава и до днес: от Учител към ученик. Доктрината на „държаш цветето... крехка усмивка“ е трудна за постигане и не е лесно да се разплете с догадки. Човек трябва да пие от дъха на всички Буди, докато гълта собствения си глас.

Макар, че всъщност няма начин да изразим този принцип, човек, ако е под натиск, може да призове на помощ примера със вземането на вода от един съд и изливането ѝ в друг – тъй че водите се смесват и стават неразличими една от друга. Това е моментът, когато очите на Шакиямуни и Кашияпа се срещат. Относителността тук вече не съществува.

Сред всички майстори на бойните изкуства от всички дисциплини няма и един на сто хиляди, който да е схванал общия смисъл на **„държаш цветето... крехка усмивка“**. Въпреки това, ако някой е имал най-твърдо намерение и наистина е искал да разбере това, трябва да се самодисциплинира поне още тридесет години. Да сбъркаш в тази област, това не би значело просто недобро владение на бойните изкуства – той ще влезе направо в ада като стрела, излетяла от лък. Това би трябвало наистина да респектира.

„Като издигнем едното, а разберем другите три“, означава, че веднага щом се е показала едната част, другите три са разбрани.

„Да различиш малките разлики в теглото с невъоръжено око.“ Да различиш... с невъоръжено око означава функцията на окото, измерването на око.

Разликите в теглото са изключително неуловими¹⁴. Който е способен да измери какво да е количество сребро или злато на око и който не греша дори мъничко, е човек умен и сръчен.

„Това са примери за обикновен ум“, означава, че много умни хора са обикновени и броят им е легион, ето защо няма нищо особено в тях.

„Ако някой се е усъвършенствувал в това, той бързо ще те насече на три парчета, дори преди едното да е вдигнато, а трите разбрани“. Това се отнася до онзи, който е просветлен, що се отнася, до появата на Буда в света. Той е, който бързо ще те насече на три части, преди едното да се вдигне, трите да се разберат или преди да се появи какъвто и да е знак. И така, аз предполагам, че ако срещнеш такъв като него, нищо не може да се направи.

„А не прилича ли още повече на това, когато го срещнеш лице в лице?“ Човек, придобил такава бързина и ловкост, срещне ли другото, лице в лице, ще сече толкова лесно, че противникът няма и да се усети кога е паднала главата му.

Накрая, такъв човек никога не вади на показ върха на сабята си. Скоростта на тази сабя – дори и светкавицата изостава от нея. Бързината ѝ – тя изчезва по-бързо от бързия ураган на бурята. Без да притежава такава тактика, ако накрая някой се почувствува уплетен или объркан, той ще повреди собственото си острие или ще нарани собствената си ръка и няма да му стигне изкусност. Това не се отгатва с впечатления или знание. Не може да се предаде чрез думи или говор, нито може да се научи от коя да е доктрина. Това е законът на особеното препредаване, отвъд наставленията.

„Накрая, такъв човек никога не вади на показ върха на сабята си“, значи, че майсторът никога, от самото начало, не показва върха на сабята си.

„Скоростта на тази сабя – дори светкави-

цата изостава от нея. Бързината ѝ – тя изчезва по-бързо от най-бързия ураган.“ Що се отнася до техническа скорост, това значи, че дори светкавицата, която щом помислиш, че си я видял – и вече си е отишла, не може да задмине движението на този човек. Що се отнася до бързината му, то той изчезва дори по-бързо, отколкото фините зрънца пясък са пометени преди бурята.

„Не притежава ли такава тактика, ако накрая някой се почувствува уплетен и объркан...“ – тук се казва, че без подобна сръчност ако някой има поне малко нещо общо с издигане на меча си или с използване на духа си...

„Той ще повреди собственото си острие или ще нарани собствената си ръка и няма да му стигне изкусност“, значи, че той определено ще ступи върха на собствената си сабя, ще пореже собствената си ръка и вече едва ли ще бъде наречен сръчен.

„Това не се отгатва с впечатления или знание“. „Впечатления или знание“, се отнася за знанието и различаването вътре в човешкото сърце. „**Да отгатнеш**“, означава да пресметнеш и да си представиш нещата. Значението на това е, че без разлика колко упорито се опитваш да си представиш или пресметнеш чрез впечатления или знание, това няма да ти бъде поне мъничко от полза. Ето защо, стой настрана от разграничаване, в представите си за нещата.

„Не може да се предаде чрез думи или говор, нито може да се научи от коя да е доктрина“. За истинският майстор на бойните изкуства няма начин това да се предаде по-нататък чрез думи. Нещо повече, няма начин да преподадеш или да научиш чрез доктрина, каква стойка да заемеш или къде да удриш.

„Това е законът на особеното преподаване, отвъд наставленията.“ Това не може да се пре-

даде чрез думи и без значение какъв метод ще се използва, не може да бъде преподадено. Затова се нарича „Доктрина на особеното предаване – отвъд наставленията“. Това е доктрина извън онова, на което учи инструкторът, доктрина, която особено много изисква собственото ти просветление и реализиране със собствени сили.

Няма установено правило за изява на тази велика способност. Действие по ред, противодействие – дори и небето не определя това. Тъй че каква е природата на това нещо? Древните са казали: „Когато в една къща няма рисунка на Пай Че, това е все едно да няма никакви духове в нея“. Ако човек се е закалил и е стигнал до този принцип, ще има власт над всичко под небето само с една единствена сабя.

За тези, които изучават това: нека не го правят без мисъл.

„Няма установено правило за тази велика способност.“¹⁵ Ако „Великата способност“ на закона на това особено преподаване трябва да се изяви пред теб, тя ще направи това свободно, без да съществува каквото и да е установено правило. Нали все пак, тя се нарича „велика способност“, защото се простира във всички десет посоки и не липсва никъде, дори на върха на косъм от заек. Установеното правило е закон или норма; няма закони и норми такива, че да оформят нещата отнасящи се до тази „Велика способност“.

„Действие по ред, противодействие – дори и небето не определя това.“¹⁶ Човекът, проявяващ тази велика способност, без значение дали ще действа пръв или ще противодейства, е свободен и за него няма пречки.

„Тъй че каква е природата на това нещо?“, сочи противопоставяне на някого и въпрос към него, какво всъщност е това или онова нещо.

„Древните са казали: „Когато в една и съща къща няма рисунка на Пай Че, това е все едно да няма никакви духове в нея.“ Това е отговор на предхождащия въпрос.

Пай Че има тяло на крава и човешка глава и е животно, неприлично на никое познато животно. То се храни със сънища и беди и в Китай го рисуват и окачват рисунките над входа на къщата или окачени по вътрешните подпори. Накратко, рисунките на Пай Че се слагат с цел да се избягат бедите.

На онзи, в чията къща от самото начало не е имало духове, няма и през ум да му мине да рисува Пай Че и да го окачи някъде. С това се казва, че онзи, постигнал познанието, как да използва и поредното, и противното – тъй като дори и небето не може да определи какво става в духа му – минава изцяло отвъд болката и удоволствието. За него няма беди нито в тялото му, нито в дома му. Поради това духът му няма да закопнее по рисунка на Пай Че, а собственият му свят ще е произведение на красотата.

„Ако човек се е закалил и е стигнал до този принцип, ще има власт над всичко под небето само с една единствена сабя.“ Това значи, че ако някой се дисциплинира по този начин, калявайки до изтощаване този чист метал над хиляди пъти и стане освободен в един миг – подобно блясъка от мълниеносното оголване на сабята – то той трябва да бъде като основателя на династия Хан – да властвува над всичко под небето само с една единствена сабя

„За онези, които изучават това: нека не го вършат без мисъл.“ Онези, които изучават тайнственият принцип на тази сабя, не трябва да възприемат (схващат) лековерно тези нелогически понятия (понятия трудно поддаващи се на логика), но трябва да се стремят

към повдигане собствения блясък на духа. Като съзнателно и нарочно, продължават безспир своите усилия, те не бива да се отпускат, нито дори за миг (да бъдат небрежни).

ТАЙНСТВЕНИЯТ ЗАПИС НА НЕПОДВИЖНАТА МЪДРОСТ

Нещастieto да престояваш в невежество

Терминът „невежество“ означава липсата на просветление – което ще рече заблуда.

„Място на оставането“ означава мястото, където съзнанието спира.

Практиката на будизма твърди, че съществуват петдесет и две степени и сред тях мястото, където съзнанието спира върху дадено нещо, се нарича „място на оставането“. „Оставането“ е знак на „спирането“, а „спиране“ означава, че разумът е задържан от нещо, а то може да бъде каквото и да е.

Да го кажем с думите на бойното изкуство, с което се занимаваш,: когато за пръв път уловиш насочената да те удари към тебе сабя, ако се замислиш как ще я посрещнеш такава, каквата е в този миг, разумът ти ще се спре точно върху сабята в това ѝ състояние. Ти не ще можеш да извършиш собствените си движения и противникът ти ще те посече. Точно това означава „да спреш“.

Макар, че виждаш сабята, която идва, за да те удари, ако разумът ти не е обзет от нея и ако срещнеш нейния ритъм, ако не мислиш как да удариш противника си и нямаш никакви мисли и съждениния, ако в мига, когато видиш размахната сабя, разумът ти не е задържан от нея ни най-малко, а тръгнеш право срещу противника и изтръгнеш сабята от ръцете му, тази сабя, която щеше да те съсече, ще стане твоя. И обратно, това ще бъде сабята, която ще съсече противника ти.

В Зен това се нарича, „да грабнеш копието и, обръщай-

ки нещата, да пронижеш човека, дошъл да те пронижее“. Копието е оръжие. Сърцевината на всичко това е, че сабята, която си изтръгнал от противника си, се превръща в сабя, която посича него. По твоему ти наричаш това „Не-Сабя“.

Дали ударът на врага или твоят собствен удар, дали човекът, който замахва или замахващата сабя, дали чрез позата и ритъма – ако твоят разум бъде отклонен от каквото и да е и ти действаш колебливо, това значи, че ще бъдеш посечен.

Ако се поставиш (пласираш) пред противника си, той ще завладее духа ти. Не трябва да държиш духа вътре в себе си. Да заключиш духа в тялото – това се прави единствено в самото начало на обучението от начинаещия.

Духът може да бъде обзет от сабята. Ако вложиш духа си в ритъма на битката, то този ритъм също може да го обземе. Ако вложиш духа си в своята сабя, то твоята собствена сабя ще го обземе. Ако разумът ти спре върху което и да е от тези неща, ти се превръщаш в празна черупка. Самият ти със сигурност си спомняш подобни ситуации, които са ти се случвали. Може да се каже, че те имат отношение към будизма.

В будизма наричаме това спиране на разума „заблуда“. И така, наричаме го:

„Нешастието да пребиваваш в невежество“.

Неподвижната мъдрост на всички буди

„Неподвижен“ означава „неизвършващ движения“.

„Мъдрост“ значи мъдрост на интелигентността.

Макар, че мъдростта е наречена неподвижна, това не обозначава нещо неодоушевано, например пън или камък. Тя се движи, тъй както духът е свикнал да се движи: напред или назад, наляво, надясно, в десетте посоки и до осемте точки; и духът, който изобщо не спира, се нарича:

Неподвижна мъдрост

Фудо Мò сграбчва сабя в дясната си ръка, а в лявата държи въже.¹ Озъбва се, а очите му блестят от гняв. Фигурата му стои сигурно, готов е да срази с гняв злите духове, които слагат пречки пред Будисткия Закон. Това не е скрито никъде, в никоя страна. Формата на фигурата му е „защитник на будизма“, а възплъщението му е това на **неподвижната мъдрост**. Това е видимо за живите.

Обикновеният човек се плаши, когато види тази фигура и дори и мисъл не му минава да стане враг на будизма. Човекът, който е близо до просветлението, разбира, че тя изразява неподвижната мъдрост и премахва заблудата изцяло. За човек, който може да прояви неподвижната си мъдрост и е способен физически да практикува умствената си дхарма като Фудо Мò, злите духове вече няма да съществуват. Това е целта на посланието на Фудо Мò.

Онова, което наричаш Фудо Мò, е казано, че е нечий неподвижен дух и непоколебимо тяло. „Непоколебим“ означава не можеш да бъде задържан от нищо.

Да хвърлиш поглед на нещо, без духът ти да спре върху него, това се нарича **неподвижност**. Така е, защото когато духът спре върху нещо, а гърдите са пълни с различни преценки, вътре в него съществуват различни движения. Когато спрат движенията, спиращият дух се движи, но като цяло не се движи, не помръдва.

Ако десет души, всеки с сабя, при това наточена, дойдат при теб и ако отбиеш всяка сабя, без да спираш съзнанието си на всяко едно действие като минаваш от един към друг, няма да пропуснеш необходимото действие срещу всеки от десетимата.

Макар духът да действа десет пъти срещу десет чове-

ка, ако не се задържи дори върху един от тях и ти съумяваш да реагираш на всеки един от тях, един след друг, ще пропуснеш ли необходимото действие?

Но ако духът спре пред един от десетимата, макар и да отбие нападащата го сабя, когато дойде следващият, точно-то движение ще ти се е изплъзнало.

Като имате предвид, че Хилядократно Въръжената Канон има хиляда ръце на собственото си тяло, ако духът ѝ се спре само върху една, държаща лък, другите деветстотин деветдесет и девет ще бъдат безполезни.² Защото духът не се е задържал – затова всички ръце се използват.

Колкото до Канон, за какво ѝ е да има хиляда ръце на едно тяло? Тази форма (символ) е създадена с намерението да се покаже на човека, че ако освободи **неподвижната си мъдрост**, дори ако тялото има хиляда ръце, всяка ръка ще е от полза.

Когато спреш пред самотно дърво, ако погледнеш едно единствено от червените му листа, няма да видиш другите. Когато окото не е насочено само към едно листо и се изправиш пред дървото с абсолютно празно съзнание, всякакъв брой листа са видни без ограничения за окото. Но ако едно единствено листо задържи вниманието на окото, това ще е все едно, че останалите листа ги няма.

Онзи, който е разбрал това, не се отличава от Канон с хилядата ръце и хилядата очи.

Обикновеният човек просто вярва, че Тя е благословена с тези хиляда ръце и хиляда очи. Човек с недозряла мъдрост, чудейки се как някой може да има хиляда ръце и хиляда очи, нарича това лъжа и говори непроверени неща. Но ако някой схваща малко по-добре, основавайки се на принципа без да се нуждае от проста вяра, той ще приеме всичко това за Канон с почит и ще разбере, че принципът на будизма е добре проявен чрез тази форма.

Всички религии са такива. Разбрал съм, че по-специално религията Шинто е такава.

Обикновеният човек мисли само повърхностно. Онзи, който напада будизма, е още по-зле.

Тази ли, онази ли религия – съществуват различни, но в най-дълбоките си постулати всички те опират до едно заключение.

Във всеки случай, когато някой се упражнява в някоя дисциплина и премине от територията на начинаещия към **неподвижна мъдрост**, връща се назад и отново попада на нивото на началото, в **мястото на оставане**.

Има причина за това.

Отново можем да говорим, като направим връзка с бойното изкуство, което практикуваш. Както начинаещият не знае нищо нито за стойката, нито как да държи сабята, така и духът му не спира никъде вътре в него. Ако някой го нападне със сабя, той просто посреща атаката, без да се замисля, без да има нещо в съзнанието си.

Когато изучава различни неща и го учат на разнообразните начини да заема позиция, как да сграбчи сабята си и накъде да насочи духа си, духът му спира на много места. Сега, ако иска да удари противника, той е извънредно притеснен. По-късно, тъй както дните минават и времето се натрупва, в съответствие с упражненията му, съзнанието вече не претегля нито позицията на тялото, нито начините за сграбчване на сабята. То просто става такова, каквото е било в началото, когато не е знаело нищо и все пак е трябвало да се научи на нещо.

Ако той прозре смисъла на това – началото да не се отличава от края, когато брой от едно до десет, първото и последното число застават едно до друго.

В други неща – например в музикалните тонове – когато се минава от началния нисък тон към последния-висок, най-ниският и най-високият тон застават един до друг.³

Казваме, че най-високият и най-ниският започват да се уподобяват един на друг. **Когато достигнеш самата му дълбочина, будизмът е като човек, който не знае нищо нито за Буда, нито за Будисткия закон. Няма нито украси, нито нещо, което би привлякло хорското внимание към него.**

Невежеството и нещастieto на началото, **мястото на оставане и неподвижната мъдрост**, идваща по-късно, се сливат в едно. Функцията на интелекта изчезва и човекът остава накрая в състояние на „Не-Дух-Не-Мисъл“. Ако той стигне най-дълбоката точка, ръцете, краката и тялото му помнят какво да правят, но духът изобщо не се намесва в това.

Будисткият свещеник Букоку⁴ пише:

*Макар съзнателно
да не стои на стража,
по планинските нивички
плашилото
не стърчи напразно.*

Всичко е всъщност точно така.

За да направи плашило за планинската нива, човек оформя човешка фигура и слага в ръцете ѝ лък и стрела. Птиците и зверовете го виждат и побягват. Макар тази фигура изобщо да не притежава дух, ако еленът се уплаши и побегне, щом по този начин е изпълнило функцията си, то не е създадено напразно.

Това е пример за поведението на хората, стигнали дълбините на който и да е Път. Докато ръцете, краката и тялото могат да се движат, духът изобщо не спира никъде и този човек не знае къде се намира. Бидейки в състояние на „**Не-Дух-Не-Мисъл**“, той се намира в ролята на плашилото от планинска нива.

За обикновения човек, ненамерил **пътеката си**, можем да кажем, че от самото начало не е притежавал мъдрост и тя никога не би дошла при него, независимо от обстоятел-

ствата. Най-висшата мъдрост, намираща се на най-далечното място от всички, абсолютно никога не би му се явила. За нездориелият всезнайко може да се каже, че той позволява на мъдростта да излети от главата му, а това е смешно. Декоративната същност (външното благоприличие) на днешните свещеници също би могло да се разгледа в такава светлина. Това е срамно.

Съществува такова нещо като **упражняване в принципа**, има и такова нещо като **упражняване в техниката**.

Принципът е, както вече го обясних по-горе: **Когато стигнеш, нищо не се забелязва**. Просто все едно сякаш си отхвърлил от себе си цялата концентрация. Това е доста подробно описано по-горе.

Ако не се упражняваш в техника, а само изпълниш гърдите си с Принципа, тялото и ръцете ти няма да ти служат. Упражнението в техника, ако говорим с термините на твоео бойно изкуство, е упражнението, което, повторено пак и пак, превръща петте позиции на тялото в една.

Дори да знаеш Принципа, трябва да достигнеш до пълна свобода в използването на техниката. Дори и да можеш да боравиш добре със сабята, която носиш, ако най-дълбоките аспекти на Принципа са ти неясни, по същия начин няма да ти достига вещица.

Техниката и Принципът са досущ като двете колела на двуколка.

Прекъсването – там където и косъм не бива да минава

Съществува такова нещо като **прекъсване** (интервал), през което дори и косъм не бива да мине. Можем да говорим за това с термините на твоео бойно изкуство.

„Прекъсване“ има, когато две неща следват едно след друго и когато дори и косъм не е в състояние да се промъкне между тях.

Когато плеснеш с ръце и точно в този миг изкрещиш, интервалът между пляскането с ръце и крясък, не трябва да бъде такъв, че да позволява да мине нещо между двете събития, широко колкото косъм.

Не го правиш така: пляскаш с ръце, мислиш за крясък и после крещиш – това би довело до прекъсване между двете действия. Ти пляскаш и точно в този миг надаваш вик.

По същия начин, ако духът спре върху сабята, насочена към теб, ще се получи прекъсване и ще изгубиш собствено-то си действие. Но ако в прекъсването между нападащата сабя на противника и собственото ти ответно действие дори и косъм не може да се вмъкне, сабята на твоя противник ще стане твоя.

В Зен-диалозите имаме същото. В будизма се отвърщавате от подобно спиране, прекъсване, интервал, както и от духа, спрял върху нещо, каквото и да е то. Наричаме такова спиране „нешастие“.

Това досущ прилича на топка, която подскача по водите на бързотечащ поток: уважаваме духа, който също тече така и не спира и за миг дори на едно място.

Действието на искрата и кремъка

Съществува такова нещо като действие на искрата и кремъка. И това е като предишното. Светлина се появява, не и преди да си ударил кремъка. Тъй като светлината блясва едва след като удариш кремъка, няма нито прекъсване, нито промеждутък. Това също е знак за отсъствието на прекъсване, което би спряло духа.

Би било грешка да го разбираме само като въпрос на

бързина. По-скоро това подчертава гледната точка, че духът не бива да бъде задържан от различни неща; то ни казва, че дори и при голямата скорост е особено важно духът да не спира. Когато духът спре, ще бъде сграбчен от противника. От друга страна, ако духът се отдаде на мисли как да стане бърз и започне да действа бързо, ще бъде окован от собствените си размишления.

Сред стиховете на Сайгò има и такъв:

*Някой е чувал за тебе само
като за човек,
който се гнуси от света.
Мога само да се надявам:
Духът ти дано не се задържи
в тази случайна къща.*

Сайгò⁵ приписва този стих на куртизанката на Егучи.

Погледнеш ли втората част на този стих – „Мога само да се надявам / духът ти, дано не се задържи...“ – той може да се цитира като изразител на самата есенция на бойните изкуства. **Извънредно важно е духът да не се задържа.**

В Зен, ако попитат човек: „Какво е Буда?“ – той трябва да вдигне свит юмрук. Ако го попитат: „Какво е основното значение на Будисткия Закон?“ – той, още преди да са утихнали думите, трябва да отговори: „Една клонка от цъфнала слива“ или „Кипарисът в градината“.

Не става въпрос за това да избереш отговор, добър или лош. Ние почитаме духа, който не се спира. Неспиращият дух не се впечатлява нито от цвят, нито от мирис.

Макар и формата на този неподвижен дух да е почитана като бог, уважавана като Буда и наричана Духът на Зен или Главното Значение, ако някой мисли върху това, а после говори, макар и да произнася златни думи и тайнствени стихове, това ще бъде чисто и просто нещастие да пребиваваш – да престояваш, бедата на „мястото на оставане“.

Не можем ли да кажем, че действието на искрата и кре-

мъка е със скоростта на блясваща светкавица? **Неподвижна мъдрост** е, когато повикат някого и той отговори „Да?“ незабавно. Ако когато го извикат, той се колебае каква и за какво ще е молбата, това е „бедата на мястото на оставане“.

Духът, който спира, или е задвижен от нещо и впоследствие объркан, това е „бедата на мястото на оставане“. Такъв е и обикновения човек. Да те извикат и да отговориш незабавно, без да има прекъсване – това е мъдростта на всички Буди.

Буда и всички одушевени същества не са две отделни неща. Такъв дух се нарича Бог или Буда.

Макар, че има много Пътища – Пътят на Боговете, Пътят на Поезията, Пътят на Конфуций – те всички са част от яснотата на един и същи дух.

Когато обясняваме духа с думи, казваме неща като: „Всички хора притежават този дух“ или „Добрите и лошите неща, утрините и вечерите идват съгласно Карма“ и „Дали някой напуска дома си или довежда страната си до разруха – това е отражение на нечий характер, защото и доброто, и злото зависят от духа му“. Ако хората трябваше да знаят как изглежда този дух, това само би ги объркало. Само непросветлен би им го показал.

В този свят със сигурност има хора, непознаващи духа. Ясно е също така, че съществуват хора, които наистина го разбират, колкото и рядко да се срещат те. Макар, че всъщност съществуват малко на брой хора, които наистина разбират, не се случва често те да действуват съгласувано. Следователно, макар да обясняват духа добре, съмнително е, че те го разбират в дълбочина.

Човек може да обясни какво е вода, но устата му няма да се намокри. Човек може изцяло да разясни природата на огъня, но устата му няма да стане гореща.

Без да докосне истинска вода или истински огън, човек

не би опознал тези неща. Дори и една книга – ако я обясниш, това не значи, че е разбрана. Може да се даде точно определение на храната, но това не би облекчило нечий глад.

Човек едва ли би постигнал разбиране само от едно или друго обяснение.

На този свят има будисти и конфуцианци, които обясняват духа, но техните действия не съответствуват на обясненията им. Духът на тези хора наистина не е просветлен.

Ако хората не са съвършено просветлени по отношение на собствения си обособен дух, те всъщност не го разбират, нямат разбиране за това..

Много от онези, които учат, не разбират духа – но това разбиране не става чрез цифри. Нито един от тях няма добра представа за духа. В тази връзка би трябвало да се каже, че просветлението на нечий дух зависи главно от дълбочината на усилията му.

Къде човек да насочва духа си

Казваме, че:

Ако някой насочи духа си към действията на противниковото тяло, духът му ще бъде обзет от действията на противниковото тяло⁶. Ако насочи духа си към сабята на противника, духът му ще бъде обзет от тази сабя.

Ако насочи духа си към мисли за намерението на противника да го удари, духът му ще е обзет от мисли за намерението на противника да го удари.

Ако насочи духа си към собствената си сабя, духът му ще бъде обзет от собствената му сабя.

Ако насочи духа си към собственото си намерение да не бъде ударен, духът му ще бъде обзет от собственото му намерение да не бъде ударен.

Ако насочи духа си към позата на другия, духът му ще бъде обзет от позата на другия.

Всичко това означава: **няма място, към което да насочиш духа си.**

Един човек веднъж каза: „Без значение накъде насочвам духа си, намеренията ми са задържани в онова място, където отива духът ми и губя от противника си. Поради това насочвам духа си точно под пъпа си и не му позволявам да скита⁷. Така по този начин съм способен да променям действията си съобразно тези на противника ми.“

Това е разумно. Но погледнато от висшата гледна точка на Будизма, да насочиш духа си точно под пъпа и да не го пускаш да скита – това е проява на ниско ниво на разбиране, не на високо. Високото ниво, това е нивото на дисциплината и упражненията, нивото на сериозността. Или както е казал Менциус: „**Търсейки, следвай изгубилия се дух**“.⁸ Но и това не е най-високото ниво. Тук има известна сериозност. Колкото до „**изгубилия се дух**“, другаде съм писал за това, можеш да го погледнеш там.

Ако се замислите над това да насочите духа си под своя пъп и да не го пускате да скита, духът ви ще бъде обзет от духа, измислил този план. Няма да имате възможност да се придвижите напред и духът ви ще бъде изключително несвободен.

Това води до следващия въпрос: „Ако насоча своя дух под пъпа си, това ме лишава от способността да действам и от свободата ми, то следователно не е от никаква полза. В коя част на тялото си тогава трябва да насоча духа си?“

Отговорих: „Ако го насочиш в десницата си, той ще бъде обзет от десницата ти и тялото ти ще се лиши от действието му. Ако го насочиш към окото ти, ще бъде обзет от окото ти и действието му ще липсва на тялото ти. Ако го насочиш в дясното си стъпало, духът ти ще бъде обзет от дясното стъпало и действието му ще липсва на тялото.“

„Добре, накъде тогава трябва да се насочи духът?“

Отговорих: „Ако не го насочиш на никъде, той ще отиде във всички части на тялото ти и ще се разпростире върху цялото ти тяло. И така, когато влезе в ръката ти, ще се осъществи действието на ръката. Когато влезе в стъпалото, ще се осъществи действието на стъпалото. Когато влезе в окото ти, ще се осъществи действието на окото.“

„Ако трябва да избереш едно място и да насочиш духа си натам, той ще бъде обзет от това място и ще изгуби способност да действа. Ако мислиш, духът ти ще бъде обзет от мислите ти.“

„И тъй, като е така, зарежи мислите и разделянето, изхвърли духа извън цялото си тяло, не го спирай тук или там и когато той наистина влезе в тези различни части на тялото ти, действието им ще се осъществи и духът ти ще действа без грешка“.

Да насочиш духа си към едно място – това се нарича „изпадане в едностранност“. Казват, че едностранността е пристрастеност към едно място. Правилното – това е движението навсякъде. **Правилният Дух** се изявява чрез разпростиране по цялото тяло. Той не е пристрастен към никакво място.

Когато духът е пристрастен (закрепостен) в едно място и липсва на друго, той се нарича **едностранен дух**. Едностранността е презряна. Да бъдеш закрепостен от нещо, без значение какво – това е изпадане в едностранчивост и то е презряно от онези, които вървят по Пътя.

Когато някой не мисли „Накъде да насоча духа си?“, той ще се разпростира по цялото му тяло и ще се придвижва до всяко възможно място.

А като не си насочил духа си наникъде, можеш ли да го използваш така, както се мести от място на място, в отговор на противниковите движения?

Ако духът се движи из цялото тяло, когато се изисква

действие от ръката, трябва да използваш духа, който е в ръката. Когато действие се изисква от стъпалото, трябва да използваш духа в стъпалото. Но ако определиш едно място, в което да го насочиш – ако се опиташ да го измъкнеш оттам, той там и ще си остане. Няма да може да действа.

Като държиш духа си като овързана котка и като не го пускаш да скита и го сдържаш вътре в себе си – така той ще бъде **закрепостен** там, в теб. Ако го изоставиш вътре в тялото си, той никъде няма да отиде.

Усилието да не спираш духа само в едно място: това е дисциплината. Да не спираш духа – това е предмета и смисъла. **Ненасочен никъде, той ще е навсякъде.** Дори и ако го изкараш извън тялото си, ако го пратиш в една посока, ще липсва в девет други. **Ако духът не е ограничен само в една посока, ще се движи във всичките десет.**

Правият и обърканият дух

Правият дух е онзи, който не остава на едно място. Това е духът, който се разпростира из цялото тяло и из целия „аз“.

Обърканият дух е онзи, който обмисля ли нещо, замръзва на едно място.

Когато **Правият дух** замръзне и застане на едно място, тогава се превръща в онова, което се нарича „**Объркан дух**“. Когато **Правият дух** се изгуби, действието му липсва на различни места. По тази причина е важно той да не се губи.

Тъй както не се спира на едно място, **Правият дух** прилича на водата. **Обърканият дух** е като лед, а с лед не можеш да измиеш ръцете или главата си. Когато ледът се стопи, се превръща във вода и тече навсякъде и може да измие ръцете, стъпалата и всичко останало.

Ако духът замръзне на едно място и остане в едно нещо, той прилича на замръзнала вода и не може да се използва свободно: лед, който не може да измие ни ръце, ни стъпала. Когато духът се стопи и се използва като вода, разпростирайки се из цялото тяло, можеш да го изпратиш накъдето поискаш.

Духът на съществуващия дух и духът на Не-духа

Съществуващият дух е същото като „объркания дух“ и буквално се тълкува като „дух, който съществува“.

Това е духът, който мисли в една посока, без значение върху какво. Когато в духа присъствува обект на мисълта, ще възникнат разграничение и мисли. Това е познато като „съществуващ дух“.

Не-духът е същото като „Правия дух“. Той нито замръзва, нито се закрепя на едно място. Нарича се **Не-дух**, когато в него няма разграничение, нито мисъл, а той скита из цялото тяло и се разпростира из целия „аз“, цялото „себе“.

„Не-духът“ не се разполага никъде. И все пак не прилича на пън или камък. Когато място за спиране не съществува, тогава имаме **Не-дух**. Когато няма нищо в духа, тогава той се нарича **дух на Не-духа**. Това се нарича също и **Не-Дух-Не-Мисъл**.

Когато този **Не-дух** е развит добре, духът не спира върху конкретно нещо, нито пък липсва някъде. Той е като течащата вода и съществува в себе си. Изявява се точно когато възникне момент на нужда.

Духът, който се прикрепя и спира на едно място, не действа свободно. По подобен начин колелата на двуколка се движат, защото не са здраво закрепени. Ако трябваше

да са закрепени здраво на едно място, те не биха потеглили. Духът също е нещо, което не се задейства, ако бъде закрепен в едно единствено положение.

Ако в духа, в съзнанието има някаква мисъл, тогава, макар че слушаш думите, в действителност не би могъл да ги чуеш. Така е, защото духът ти е спрял при собствените ти мисли.

Ако духът ти се наклони в посоката на тези мисли, няма да чуваш, макар че слушаш и няма да виждаш, макар че гледаш. Така е, защото в духа ти има нещо, някакво присъствие. Това нещо е мисълта. Ако си способен да премахнеш онова нещо, което е там, духът ти ще стане **Не-дух**, ще действа **когато трябва и точно по предназначение**.

Духът, който обмисля как да премахне онова, което е в него, ще бъде обзет от самото споменато действие. Ако не мислиш за това, духът ти ще премахне тези мисли от само себе си и от само себе си ще стане **Не-дух**.

Ако винаги гледаш на духа си по този начин, някой ден по-късно той от само себе си ще дойде в това състояние. Ако някой се опита да го постигне изведнъж, никога няма да стигне дотук.

В едно старо стихотворение се казва:

*Да мислиш „Няма да мисля“ –
това също е мисъл сред мислите.
Просто съвсем не мисли
как да не мислиш.*

Хвърли кратуната във водата, тласни я надолу и тя ще се извърти

„Да тласнеш кратуната надолу“ означава да го направиш с ръка. Когато хвърлиш катуна във водата и я на-

тиснеш надолу, тя изведнъж ще изскочи отстрани. Без значение какво става с нея, тя е нещо, което не спира на едно място.

Духът на човека, който е „пристигнал“, не спира на едно място дори за миг. Все едно тласкаш катуна надолу във водата.

Пораждане на духа, като не му оставяш място за престой

Според нашия сино-японски начин на писане, това се произнася **omushoju jijogoshin**.

Без значение какво прави човек, когато поражда духа, мислещ за това как да направи нещо. Духът спира върху това нещо. Затова трябва да пораждаш духа, като не му оставяш място където да спре.

Ако духът не е породен, ръката няма да се придвижи напред. Онези, които в движение пораждат духа, спиращ по обичайния начин в това движение, но изобщо неспиращ докато трае действието, се наричат завършени хора на всички Пътища.

Духът на привързаност възниква от спирация (намиращия се в престой) дух. Същото се случва и при цикъла на трансмиграцията. Това спиране се превръща в оковите на живота и смъртта.

Когато погледнеш черешови цветове или есенни листа, докато пораждаш духа, който ги гледа, най-важното е да не го спреш върху тях.

Стиха на Джиен гласи:⁹

*Цветето, което отдава аромата си
пред храстовата ми врата,
го прави без да мисли.*

*Но аз седя втрещен –
какъв печален свят.*

Това означава, че цветето издава аромат чрез **Не-духа**. Докато аз съм втрещен в него и духът ми не се отмества. Колко жалко, че духът ми така ме е приковал.

Нека това бъде таен принцип и на виждането, и на слушането – **да не задържаш духа си на едно място**.

Думата „сериозност“ е усложнена от поговорката „**Една цел, без отклонения**“¹⁰. Духът е поставен на едно място и не му се позволява да се отмества. По-късно, дори и да изтеглиш сабя, за да нападнеш, се смята за важно да не позволяваш на духа да се движи по посока на удара. Особено в такива неща като получаването на команди от господаря, ти трябва да държиш думата „сериозност“ пред окото на духа.

В Будизма също имаме сериозността като начин на поведение. Когато камбаната, наречена „Камбана на Благотоговението“, бие три пъти, ние събираме длани и правим дълбок поклон. Тази изява на почит, в която някой пръв протяжно изпява името на Буда, е синоним на „**една цел без отклонения**“ или „**един дух без объркване**“.

В Будизма сериозността като начин на поведение не е най-дълбокото ниво. **Да уловиш в здрава хватка духа и да не му позволяваш да се обърка – това е дисциплината на послушника, токущо започнал да се учи**.

Това упражнение, прилагано дълго време, води до напредък – до нивото на свободата, когато можеш да пуснеш духа си да тръгне във всяка посока. Споменатото по-горе ниво на „**п о р а ж д а н е** на дух, който няма къде да остане“ е най-висшето.

Значението на думата „сериозност“ се състои в това – **да съдържаш духа си и да не го изпращаш наникъде, като мислиш, че ако го пуснеш, то той ще се обърка**. На това ниво съществува **обвързване на духа** и не се допуска ни йота небрежност.

Това положение прилича на ситуацията: врабченце, хванато от котка. За да не се повтори това, овързваме котката със стегнато въже и я държим така.

Ако се отнасяте към духа като към овързана котка, той няма да бъде свободен и вероятно няма да е способен да действа, както е необходимо. Ако котката се е обучила добре, въжето се развързва и на котката се позволява да ходи където си ще.

Тогава, дори котката и врабчето да стоят един до друг, тя няма да го сграбчи. Да действуваш според тези думи – това е значението на израза „**да породиш дух, който няма къде да остане**“.

Да пусна духа си и да не му обръщам внимание така, както на котката, макар че той може да тръгне накъдето си поиска, това би означавало, че използвам духа си без да съм сигурен, че той ще се спре.

Ако го кажем с термините на твоето бойно изкуство, **духът не се задържа от ръката, която размахва сабята**. Съвсем забравил за ръката, която владее сабята, ти удряш и съсичаш противника. Не насочваш духа си към неприятеля. Противникът е Празнота. Аз съм Празнота. Ръката, държаща сабята и самата сабя са Празнота. Разбери това, но не позволявай духът ти да бъде обзет от Празнотата.

Когато Зен-свещеникът от Камакура, Мугаку е пленен по време на вълненията в Китай и е на път да бъде съсечен, той цитира следната гата: „**Със скоростта на блеснала светкавица / срежи пролетния бриз**.“ Тогава войникът хвърля сабята си и побягва.¹¹

Мугаку е имал предвид, че когато владееш сабята, в безкрайно късия миг, за който проблясва една светкавица, няма ни дух, ни мисъл. За нападащата сабя не съществува дух.

За мен, който е на път да бъде ударен, не съществува дух. Нападателят е Празнота. Сабята му е Празнота. Аз, който ще бъда посечен, съм Празнота.

Ако е така, човекът, който нанася удара, изобщо не е човек. Нападащата сабя не е сабя. А що се отнася до мен – човекът, който ще бъде съсечен само след миг, с продължителност – проблясъка на светкавица — това ще бъде като да сечеш вятъра, появил през пролетното небе. Това е духът, който не се спира абсолютно никъде. И това не е като когато сабята, да реагира на замах през вятъра.

Изцяло забрави за духа и ще правиш всичко добре.

Когато танцуваш, ръката държи ветрилото, а кракът пристъпва. Когато не си забравил всичко, когато продължаваш да мислиш какво трябва да правиш с ръцете и краката си и как да танцуваш както трябва, не може да се каже, че си сръчен. Когато духът спира в ръката или в крака, нищо от онова, което правиш, няма да става както трябва. Ако не отхвърлиш напълно духа, всичко, което направиш, ще бъде зле направено.

Търси изгубилия се дух

Това са думи на Менциус. Означават, че трябва да търсиш изгубилия се дух и да си го върнеш обратно.

Ако куче, котка или петел са избягали и са отишли другаде, ще ги потърриш и ще ги върнеш в къщи. По същия начин, когато духът, господарят на тялото, е тръгнал по покварена пътека, защо да не го потърсим и да не си го възвърнем? Това със сигурност би било най-разумно.

Но има и такива думи на Шао Канг-чие: „**Важно е да изгубиш духа си**“¹². Това е нещо съвсем различно. Главният смисъл е в това, че когато духът е вързан, се уморява и като котката не може да действа тъй както е нужно. Ако духът не спира върху нещата, не може да бъде опетнен от тях и ще бъде използван добре. Пусни го да избяга там, където иска.

Тъй като духът е опетнен и спиран от нещата, сме предупредени да не допускаме това да се случи. Карани сме да го търсим и да си го връщаме обратно. Това е най-първата степен на обучение. Трябва да бъдем като лотоса – той не е опетнен от калта, от която излиза. Макар че калта съществува, не трябва да се плашим от това. Духът ти ще започне да изглежда като добре излъскан кристал, който остава неопетнен, дори и хвърлен в калта. За да стане това, пускаш го да отиде там, където желае.

Ефектът от овързването на духа е да го направи несвободен. Да поставиш духа под контрол – това е нещо, което се прави само в началото. Ако останеш в това състояние цял живот, накрая никога няма да стигнеш най-високото ниво. Всъщност няма и да се издигнеш по-нагоре от най-ниското.

Когато някой се обучава, добре е да помни думите на Менциус „**Търси изгубилия се дух**“. Най-важното обаче е в думите на Шао Канг-чие: „**Важно е да изгубиш духа си**“.

Сред цитатите от свещеника Чунг-фенг е: „**Притежавай дух, който е бил пуснат на свобода**“¹³. Значението на това е същото, каквото и на сентенцията на Шао Канг-чие, „**Важно е да изгубиш духа си**“ – че трябва да пуснем духа да избяга. Значимостта им е в това, че ни предупреждават да не дирим изгубилия се дух и да не го връзваме на едно място.

Чунг-фенг е казал и това: „**Не създавай условия за отстъпление**“. Това означава да притежаваш дух, който не може да бъде променен. Което значи, че човек трябва да помни: Макар веднаж или два пъти да е постигнал добър напредък, не трябва да отстъпва, когато е изтощен или в необичайни обстоятелства.

Хвърли топка в бърз поток и тя никога няма да спре

Казват: „Хвърли топка в бърз поток и тя никога няма да спре.“¹⁴

Това значи, че ако хвърлиш топка в бързотечна вода, тя ще яхне вълните и никога няма да се запре на едно място.

Разсечи границата между „преди“ и „след“

Казват: „Разсечи границата между „преди“ и „след“.
Да не освобождаваш духа от минали моменти; да позволяваш да остават следи от сегашния ти дух – еднакво лошо ще постъпиш и по двата начина. Това значи, че трябва да сечеш точно през промеждутъка между миналото и настоящето. Значението на това е в разсичането на границата между „преди“ и „след“, между „сега“ и „тогава“. Това означава, че не бива да задържаш духа си.

Водата обгаря небето, огънят пречиства облаците

*Днес не горят нивята в Мусашино.
Лежим с жена ми, скрити
сред пролетни треви.¹⁵*

Някой е изразил смисъла на това стихотворение по следния начин:

Тъй както се събират облаците бели,

помръква благъкът на утрото.

Има нещо, за което съм мислил само насаме със себе си, което бих ти дал като съвет. И тъй като знам, че това е само едно мое скромно и спорно мнение, чувствавам, че това е точния момент: Тъй че ще напиша онова, което съм обмислял.

Тъй като си майстор в бойните изкуства, който няма равен на себе си ни в миналото, ни сега, ти си твърде блестящ по ранг, положение и репутация. Буден или спящ, не бива да забравяш за този велик дар и за да се отплатиш за това благоволение, денем и нощем трябва да мислиш само за това, как да съблюдаваш своята лоялност.

Абсолютната лоялност е първото нещо, което се изисква за **прав дух**, за дисциплиниране на тялото ти, за да не разсичаш мислите за господаря ти дори с разрез, широк колкото косъм, и нито да отхвърляш, нито да обвиняваш другите. Не презирай ежедневната си работа. У дома бъди любящ син, не позволявай нищо неприлично да възникне между съпруг и съпруга, съблюдавай формалностите, не се влюбвай в наложници, отрежи пътя си към чувствеността, бъди строг родител и дръж Пътя. Когато наемаш подчинени, не прави разлика между тях въз основа на лични чувства. Наемай добри хора и ги привързвай към себе си, размишлявай върху собствените си недостатъци, ръководи правилно своята област и дръж на разстояние онези, които не са добри.

По този начин добрите ще напредват ежедневно, а онези, които не са добри, по естествен начин ще се повлияят от това, че виждат как господарят им обича добрите. Така самите те ще изоставят злото и ще се обърнат към доброто.

По този начин и господарят, и подчиненият, и висшият, и низшият ще са добри и когато личните желания изтънеят, а гордостта е изоставена, областта ще се сдобие с изобилни богатства, народът ще бъде добре управляван, децата ще об-

шуват с родителите си, а господар и прислужник ще работят заедно, подобно на ръце и крака. Областта тогава от само себе си ще стане мирна. Това е началото на лоялността.

Към такъв войник с абсолютно неделим дух вероятно ще бъдеш пристрастен, каквото и положение да възникне, дори и да командваш стотици хиляди. Когато цялостният дух на Хилядократно Въръжената Канон е правилен, всяка от хилядата ръце е полезна – по същия начин, ако духът на твоето бойно изкуство е правилен, цялостният ти дух ще действа свободно и дори да са хиляда, враговете ще зависят от милостта на единствената ти сабя. Това не е ли голяма лоялност?

Дали духът е правилен или не – това другите не могат да прозрат. Когато и да възникне някаква мисъл, действуват и доброто, и злото. Ако помислиш за основата на доброто и злото и правиш добро, а от злото се въздържаш, духът ти става правилен сам по себе си.

Да знаеш кое е зло, но да не можеш да се въздържиш от него – това е болест на собствените ти щения. Дали ще е любов към чувствеността или задоволяване на егоистичните ти желания – всичко идва от егото, което желае нещо. Тогава, дори и човекът да е добър, неговото добро ще е безполезно, ако не поразии твоето въображение и не те накара да го харесаш. Веднъж да останеш доволен от невежия човек и да започнеш да го харесваш, да възлагаш работата нему, вместо да използваш наличния добър човек – това е все едно изобщо да нямаш на разположение добри хора.

Дори да ръководиш няколко хиляди човека, не е много обичайно сред тях да има и един, който да те подкрепи истински при спешна необходимост. Що се отнася до невежите, млади, зли мъже, толкова привлекателни понякога, чиито сърца още от началото не са верни, те в никакъв случай не биха и помислили да жертвуват собствения си живот в една реална ситуация заради теб. Никога не съм чувал, дори

и в миналите времена, за хора, с нелоялен дух, които да са останали верни на господарите си.

Изгледът да се случи нещо подобно, когато като господар избираш подчинени, наистина е много жалко нещо.

Ето нещо, което никой не знае: от някое неволно отклонение човек може да бъде въвлечен в лоши навици и да се отдаде на злото. Докато ти може да си мислиш, че никой не знае за тези грешки, защото няма нищо по-ясно от онова, което се вижда през мъгла – ако твоят собствен дух ги е познал, небето, земята, боговете и хората също знаят за тях.¹⁶ Ако случаят е такъв, защитата на областта не е ли наистина в опасност? Ти трябва да разпознаваш в подобни ситуации голямата нелоялност.

Например, без значение колко пламенно засвидетелствуваш вярност на господаря си, ако сред хората в твоя род не цари хармония, а населението на долината Ягю ти обърне гръб. Каквото и да направиш по този начин, доникъде няма да стигнеш.

Казано е, че ако искаш да познаваш добрите и лошите страни на човека във всичко, би трябвало да знаеш какви подчинени обича и наема и с какви близки приятели обшува. Щом господарят не е верен, никой от подчинените и приятелите му няма да е верен. Ако това е така, всички ще го презират, съседните области ще се отнасят към него с пренебрежение. Но ако господарят и подчинените му са добри, всички ще са привързани към тях.

Казано е, че цялата област смята добрия човек за съкровище. Трябва да превърнеш това в свой личен опит.

Когато на място, където хората те познават, бързо избегнеш несправедливостите, задържиш на разстояние безхарактерните хора и обикнеш мъдрите, ръководенето на областта ще бъде възможно най-правилното и ще бъдеш най-добър сред всички верни подчинени.

Що се отнася до поведението на почитаемия ти син,

над всичко е това, че ако сам родителят не действа вярно, нещата се връщат и рефлектират в грешките на детето. Ако самият ти започнеш да действуваш както трябва, а после огласиш становището си по този или онзи въпрос, той не само по естествен път ще се поправи, но и по-малкият му брат, Майстор Найзен, ще се поучи от поведението му и също ще започне да действа както трябва. Така и бащата, и синовете ще станат добри. Това би бил щастлив изход.

Казано е, че хора се приемат и отхвърлят в зависимост от това, дали духът им е верен. В същото време, тъй като ти си подчинен, към когото се отнасят благосклонно, е абсолютно немислимо всички областни управители да приемат благосклонно подкупи или пък да се забрави верността на духа заради алчността.

Това, че ранбу¹⁷ ти доставя удоволствие, че се гордееш с уменията си в Но и че се перчиш пред областните управители с тези си умения – аз вярвам сериозно, че всичко това е болест.

Не трябва ли отново и отново да размишляваш над фактите, че монологът на императора се дава като Sarugaku¹⁸ и, че първи по оказана любезност сред провинциалните даймò са онези, които най-често са викани при Шогуна?

В песента се пее:

*Онзи, що води духа въвн от пътя
е самият дух.
Говорим ли за духа –
не бѣди без дух.*

ЧИСТИЯТ ЗВУК НА СКЪПОЦЕННИТЕ КАМЪНИ

За нас няма нищо по-скъпо от живота. Дали човек е богат или беден – ако не изживее дълъг живот, не може да стигне до истинската си цел. Дори заради това да е нужно да хвърли хиляди богатства и ценности, животът е нещо, което трябва да купи.

Казано е, че животът е маловажен в сравнение с притежанието на верен дух¹. Всъщност най-ценното нещо е **верният дух**.

Нищо не е по-ценно от живота. И все пак, в момента, когато трябва да отхвърлиш този скъпоценен живот, за да застанеш на страната на верния дух, не съществува нищо по-високо ценено от верния дух.

Вгледаме ли се внимателно в света, можем да видим, че има много хора, които жертвуват живота си с лекота. Но мислите ли, че един на хиляда би умрял заради верния дух? Изглежда, че сред скромната класа на слугите, противно на очакваното, има много хора, които биха го направили. И все пак, това би било трудно за хора, които се мислят за мъдри.

Веднъж, както си говорех такива неща полу на себе си, докато един пролетен ден беше към своя край, един човек дойде при мен и ми каза нещо такова:

„Докато богатството наистина привлича нашите желания, животът всъщност е най-голямото богатство от всички. Когато опре до избор и равносметка, човек захвърля своите богатства в името на живота. Но дали наистина има такива, които биха захвърлили своето най-голямо богатство – живота в името на верния дух? Богатството, животът и верният дух – между тях трите нали последният се явява всъщност най-ценният?

Попитах:

„Желанието, животът и верният дух – между тях трите, да се каже, че верният дух е най-ценният, това е съвсем естествено. Но все пак да се твърди, че всички хора без изключение биха оценили това по този начин, това е загубване на мярката.“

Тогава другият отвърна:

„Богатството е скъпоценност в живота. Без живот, богатството е безполезно., така че само животът има стойност. При все това казват, че мнозина биха захвърлили живота заради верния дух.“

Запитах:

„Съществува ли въобще човек способен да отдаде живота си в името на съхранение на верния си дух?“

Той отговори:

„Има много хора на този свят, които не търпят обида и които бързо, в борба с настоящите си врагове отдават живота си в битка. Това е да държиш верността на духа на преден план в мислите си и да отдадеш с лекота живота си. Това е да умреш по-скоро заради верния дух, отколкото заради богатството или живота.“

Тези, които са паднали в битка – техният брой трудно може да се изчисли. Всички те са били хора, които са загинали в името на верния дух. С това можем да твърдим, че мнозина са тези, които оценяват верния дух над желанията и живота.

Казах:

„Да умреш, защото се гневиш от обидите, прилича на притежание на верен дух, но изобщо не е: Всъщност това значи да забравиш себе си в моментен гняв. Това ни най-малко не означава притежание на верен дух. Истинското му име е гняв и нищо друго. Преди изобщо да бъде обиден човек, той вече е отдалечен от верния дух. И заради това търпи обиди. Ако нечий верен дух се свързва с другите

правилно, няма да е обиждан от тях. Ако си обиждан от другите, трябва да разбереш, че си изгубил своя собствен верен дух.“

Верността на духа е нещо изключително важно. Същността ѝ не е нищо друго освен **Небесния Принцип**, който дава живот на всичко. Когато едно човешко тяло получава живот, това се нарича негова природа. Другите му имена са **добродетелност, Пътят, човечност, принципност, чистосърдечност**.

Докато имената се променят съгласно ситуацията, същността е една и съща, само една, макар че функциите са различни.

Когато го изписваме ч о в е ч н о с т и ситуацията е обвързана с човешко общуване, функцията му е б л а г о с к л о н н о с т.

Когато го изписваме в е р е н д у х и ситуацията е обвързана с обществено положение и честност, функцията му е в недопускането на грешки и в я с н о т а т а на п р е ц е н к а т а.

Дори и когато умира, ако човек не се натъкне на вътрешния принцип, той не притежава верен дух – макар и някои да мислят, че ако човек просто умира, той е притежавал това качество².

Верността на духа се смята за онази лишена от изкривеност същност, която е сърцевината на човешкия дух; и ако използваш тази сърцевина като прав отвес, всичко, направено от теб, ще изявява верен дух.

Ако пренебрегнеш тази сърцевина и умреш поради желание, това не е смърт, която има връзка с верния дух. Що се отнася до хората, които споменахме – онези, които умират заради верния дух – може ли да има дори един на хиляда, който наистина ще го направи?

С оглед на това, от момента, когато някой е приет на служба при даймō, сред дрехите на гърба му, сабята, която

носи отстрани, обувката му, паланкина му, коня му и цялото му снаряжение няма и едно нещо, което да не се дължи на благосклонността на господаря му. Семейството му, жена му, детето и собствените му подчинени – всички те и отношенията между тях – за нито един не може да се твърди, че не получава господарската благосклонност. Впечатлен ли е от цялата тази благосклонност, човекът ще посрещне противниците на господаря си на бойното поле и ще пожертвува собствения си живот. Ето това е да умреш в името на верния дух.

Това не се прави в нечие име. Не за да получиш слава, пари или имение. Да получиш благоволение и да отвърнеш с благоволение – **искреността на духовната сърцевина** се състои единствено в това.

Има ли един на хиляда, който би умрял по този начин? Ако имаше един такъв на хиляда, щеше да има сто на сто хиляди и сто хиляди души биха били на разположение при всеки случай.

В действителност е трудно да се намерят и сто души с верен дух.

Без значение през коя епоха, когато в страната е царяло безредие, след битка са оставали пет до седем хиляди трупа. Сред тях е имало хора, срещнали врага и прочули собственото си име. Други са паднали под вражи меч, без никой да ги забележи. Привидно всички те са умрели в името на верния дух, но много от тях не са. Много са умрели за слава или за изгода.

Първият подтик е да направиш нещо за слава, вторият – да мислиш как да си създадеш име, а после да получиш земя и да се издигнеш в света.

Има хора, които извършват забележителни подвизи, печелят слава и се издигат в света. Има такива, които умират в битки. Сред по-старите самураи има такива, които биха прочули името си в следващата битка, за да го оставят на

стари години на следовниците си или ако не умрат в битка, да се опитат да им оставят и име, и земя. Всички те с лекота жертвуват живота си, но го правят заради слава и изгода. Тяхното е буйна смърт, рожба на желание. Това не е верен дух.

Онези, които получават блага дума от господаря си и посвещават живота си на него, също умират със смърт в името на верния дух. Но никой от тях не цени верния дух, макар че той е онова, което би трябвало да цени най-много. Тъй че онези, които жертвуват живота си заради желанието и онези, които ценят скъпо живота си и се подлагат на срам, принадлежат към онези, които не приемат верния дух сериозно, без значение дали живеят или умират.

Ченг Йинг и Чу Чиу умират заедно в името на верния дух³. По И и Шу Чи са хора, разбиращи в дълбочина същността на верния дух, които биха съжалявали безкрайно, в случай че васалът би убил собствения си крал⁴. Накрая те умират от глад в подножието на планината Шоуянг.

В диренето на подобни хора откриваме, че те не са били много, дори в древността. Нещо повече, в днешния безпътен свят, изглежда, няма такива, които биха отхвърлили и желание, и живот, само защото ценят верния дух. Обикновено хората отдават живота си заради желание или ценят скъпо живота си и изпадат в срамни ситуации. Никой не притежава дори трошичка знание за верния дух.

Всички хора слагат маската на верния дух, но всъщност не мислят за него. Заради този фалш, когато някой е сполетян от неприятност, не е способен да я понесе и блъва хулни думи. Онзи, към когото са отправени, е унижен и по-късно отдава живота си на отмъщението. На този човек не само липсва верен дух, но той е все още изцяло роб на своите желания.

Да си мисля, че мога да причиня неприятност на човек и да избегна хулите му – това не е нищо освен изява на же-

лание. Това е вид страст, която се извява щом човек даде на някого камък – ако онзи му даде злато в замяна, става негов приятел; но ако другия също му върне камък, човекът му отсича главата. Когато човек възхвалява друг с бляскави слова, вероятно ще му отвърнат също с такива думи. Но когато клевети другия и му отвърщат с клевета, то този човек му отсича главата, а самият той също умира – това е желание. Това е нещо противоположно на верния дух и е най-висшата точка на глупостта.

Още повече, всички самураи имат господари и да жертваш живот, който трябва да е отдаден на господаря, да умреш заради свада – това означава да не различаваш добро от зло. Това значи преди всичко да не познаваш значението на верния дух.

Онова, което се нарича желание, не значи просто да се привържеш към богатството или да си мечтаеш за сребро и злато.

Когато окото види цвят – това е желание.

Когато ухото чуе звук – това е желание.

Когато носът долови аромат – това е желание.

Когато просто се поражда една единствена мисъл – това се нарича желание.

Това тяло е създадено и укрепено (придобило твърдост) благодарение на желанието. В природата на нещата е, всички хора да притежават желание в изобилие. Макар че съществува Природа, лишена от желание, затворена в това създадено и оформено от желание тяло, Тя винаги е скрита зад външността-буйността. Нейните добродетели е трудно да посееш. Такава природа не се защитава лесно. Тъй като тя реагира на десет хиляди неща от външния свят, Шестте Желания я теглят надолу и тя е потопена в тях.⁵

Това тяло е съставено от пет Скандхи: форма, чувство, замисъл-идея, воля и съзнание.

Формата – това е плътското тяло.

Чувството е усещането на плътското тяло за добро и зло, правилно и грешно, мъка и радост, болка и удоволствие.в

Замисъл-идеята значи пристрастие. Това е омразата към злото, желанието за добро, бягството от мъката, надеждата за радост, избягването на болката и желанието за удоволствие.

Волята означава да ръководиш тялото въз основа на чувството и възприятието. Това означава да мразиш болката и да получаваш удоволствие от това: или да мразиш злото и заради това да правиш неща, които смяташ за добри.

Съзнанието е разграничаване на доброто и злото, правилното и грешното, болката и удоволствието, радостта и мъката, получени чрез горните чувство, мисъл и воля. Чрез съзнанието злото се разпознава като зло, доброто – като добро, болката – като болка и удоволствието – като удоволствие.

Защото съзнанието разграничава и формира предразсъдъци – то се отвращава от грозното и придържа към красивото – и съобразно тази негова привързаност са движенията на плътското тяло.

Тъй като съществува плътското тяло, съществува скандха на чувството.

Тъй като съществува скандха на чувството, съществува скандха на замислите-идеите.

Тъй като съществува скандха на замисъл-идеята, тя въвежда скандха на волята в действие.

Тъй като скандха на волята е поставена в действие, съществува скандха на съзнанието.

Поради скандхата на съзнанието, правим разграничение между добро от зло, правилно и грешно, красиво и грозно: възникват мисли дали да приемем или отхвърлим и тъй както възникват тези мисли, се ражда плътското тяло. Това

прилича на отражението на слънцето и луната в локвите с вода. Буда е обяснил, че „изявата на формата в отговор на материалния свят е като луната сред водата“.⁶

Форма, чувство, замисъл-идея, воля, съзнание – и после от съзнанието пак към формата – ако тези неща се концентрират пак и пак, връзката между Петте Скандхи, съгласно течението на Дванайсетте връзки във Веригата на Съществуването, след като получава това тяло, започва със една единствена мисъл на съзнанието ни.⁷

Следователно, съзнанието е желание. Това желание, това съзнание дава начало на това тяло на Петте Скандхи. Тъй като цялото тяло е нещо, споено от желанието, когато се издърпа от косата един единствен косъм, възникват мисли на желание. Когато ви докоснат с върха на пръст, възникват мисли на желание. Дори и ако ви докоснат с върха на нокът, възникват мисли на желание. Цялото това тяло е споено от желанието.

Вътре в това тяло, споено от желание, е скрита абсолютно лишената от желание, правоустремена сърцевина на духа. Този дух не е в тялото на Петте Скандхи, няма цвят или форма и не е желание. Той е непоколебимо правилен (спазващ правилата), абсолютно правоустремен (праволинеен и прям). Когато този дух се използва като отвес, всяко възможно сътворено нещо ще иде от Верния Дух. В това абсолютно право нещо е същността на Верния дух.

Верен дух е име, прикачвано временно, когато се извява във външни неща. Нарича се също и **ч о в е ч н о с т**. Негова функция е благоволенieto. Когато назоваваме същността му, казваме „човечност“; благоволенieto е означение, което му даваме временно. **Човечност, верен дух, простосърдечност (простота), мъдрост** – същността е една, но имената са различни.

Под тези неща трябва да се разбира – **сърцевината на духа**. Това е причината да се твърди, че Пътят на Кон-

фуций е този на искреността и съчувствието. „Искреност“ е същото като „сърцевината на духа“. „Съразбиране на другия (симпатия, съчувствие) е същото като „уподобяемост на духа“ или „единство“. Ако постигнем **сърцевината на духа и уподобяване (постигната уподобяемост) на духа**, нито едно от десет хиляди начинания няма да се провали.

Дори и някой да заяви подобно нещо, ако човекът не е просветлен, ти можеш да му обясняваш сто дни, и той да те слуша сто дни, но едва ли ще постигне Пътя.

Ако говорим така и се появят хора, които отричат казаното от нас, най-добре е да надникнем в съкровените мисли и действия на хора, които проповядват и слушат учението на Конфуций. Не е по-различно и при онези, които проповядват и слушат будистките писания. Това не е просто критика на конфуцианството. Един човек може да е сладкодумен като бърз поток, но ако духът му не е просветлен и ако той не е прозрял собствената си истинска природа, на него не може да се разчита. Трябва да бъдем в състояние бързо да различим това по поведението му.

Един човек е изразил съмненията си с думите: „**Ако дори виждането и чуването са желание, ако дори появата на една единствена мисъл е желание, как бихме били способни да постигнем верен дух? Концентрирането на една единствена мисъл е като скала или дърво. Когато някой е като скала или дърво, той едва ли би действувал, воден от верен дух, в името на господаря си. Ако той не е подтикван от силно чувство на волева мощ, ще е трудно да го постигне напълно.**“

Казах: „Това е оправдано съмнение. Когато няма никаква мисъл в духа му, човек няма да тича ни наляво, ни надясно, няма да се катери ни нагоре, ни надолу, ще върви само направо. Когато токущо възникне една единствена мисъл, той ще побегне наляво или надясно, ще се изкатери нагоре

или надолу и накрая ще стигне до мястото на желанието си. Ето защо това се нарича желание.“

„Добродетелта на непоколебимо правилното е скрита добродетел. Ако това желание не се излее в действие, човек едва ли ще постигне и доброто, и злото. Даже и да имаш намерение да спасиш човек, паднал в бездна, ако нямаш ръце, не си способен да го направиш. Също така, ако някой има намерение да бутне някого в бездна, ако той няма ръце, няма да може да го направи. По този начин – дали ще е успех или провал – щом съществуват ръцете, които способствуват за успеха или провала, ние се отделяме от природата на нещата.

„Човек поема силата на желанието и при успех, и при провал и като гледа на непоколебимо правилния, прав дух като на свой отвес и действа в съгласие с него – успехът и провалът са неща, зависещи от тази сила.

„Но ако някой не блуждае встрани от отвеса си, това не се нарича желание. Нарича се верен дух. Верният дух не е нищо друго освен добродетелност.

Нека разгледаме сърцевината на духа като кола, а силата на волята като неин товар. Бутнете я към място, където може да стане провал, и ще стане провал. Бутнете я към място, на което може да се постигне успех, и ще се постигне успех. Но дали ще е успех, или провал, ако човек се довери на правотата на тази „кола на сърцевината на духа“, и в двата случая той ще стигне до верния дух. Отсечеш ли от себе си желанието и станеш като камък или дърво, никога нищо няма да постигнеш. Не отделянето от желанието, а осъзнаването на верния дух, който няма никакви желания – това е Пътят.“

Сред боговете има знаменити и непознати. Сумийоши, Тамацушима, Китано и Хирано – всички те са знаменити богове. Когато просто говорим за *богове*, имаме предвид онези, чиито имена не знаем. Когато говорим за преклоне-

ние и почит към боговете, не правим разлика между имената на Сумийоши, Тамацушима, Китано и Хирано. Прекланяме се и почитаме боговете, без значение кои са те.

Когато се покланяме на бог Китано, това не важи за бог Хирано. Когато почитаме бог Хирано, това не важи за Китано.

Когато ограничим един бог на едно място, на другите богове не се придава значение. Точно този бог е изключително почитан или пък този е почитан, а другият – отхвърлен.

Когато говорим за **боговете**, не ги ограничаваме – един бог на едно място. Подобно нещо не би значело, че прокарваме Пътя на боговете. Пътят на Боговете се създава, като се кланяме на боговете, без значение къде се намираме ние и пред кой бог се изправяме. Трябва да поговорим за това във връзка с Пътя на Господаря и Подчинения.

„Господар“ означава император, а „Подчинен“ – всеки подчинен на императора. „Господар“ и „Подчинен“ не са думи, които се използват за по-низши по ранг от тези хора, но засега ще ги използваме по този начин.

Сред господарите има знаменити, има и такива, чиито имена не се знаят. Сред Подчинените също е вероятно да има знаменити и такива, които не са. Когато говори за знаменит господар, човек казва нещо като „Нашият господар е Мацуи Дева“ или „Моят господар е Ямамото Таджима“. Когато говори за неизвестни господари, той ще каже просто „господарят“, без да споменава името му.

За човек, който е подчинен, Пътят на Господаря ще се изгради, като той просто мисли: „господарят“. А за господаря, ако той мисли просто: „подчиненият“, ще се създаде Пътят на подчинения.

Много отдавна е казано, че „Мъдрият подчинен не служи на двама господари“. Това значи – считало се е, че подчиненият никога не може да има двама господари. Тъй като

днес светът е в упадък, подчинените се наемат да служат и на този, и на онзи господар и накрая придобиват образа на скитници-прислужници, когато огласят собствените си заслуги. В такива времена живеем.

Господар, който каже, че не е доволен от този или онзи, ще изгони този човек от къщата и ще стовари върху него срам. И това също хвърля в безредие Пътя на Господаря и Подчинения, на Учителя и Слугата.

Дори ако подчиненият наистина служи на няколко рода, той трябва да мисли за господаря си като за единствен. Това значи, че господарят ще бъде непознат господар, защото, ако е непознат, ще се прокара Пътят на Господаря. Дори и да е служил на род след род, той трябва да мисли за поредния си господар като за „господаря“. По този начин той ще мисли за господаря с голяма преданост и дори да смени рода, на който служи, духът му няма да се промени. Така господарят ще е единственият, от начало до край.

Ако човек, когато получава заплата или земя и се издига в света, мисли: „Моят господар е Мацуи Дева, но всъщност той е тъпак...“, духът му въобще няма да мисли за „господаря“. Когато постъпи после при господаря Ямамото Таджима, в себе си той ще носи същия дух. Така, без значение къде отива, той никога няма да разбере значението на думата „господар“ и едва ли ще преуспее.

Ето защо е по-добре да не питаме кой би могъл да бъде този или онзи господар, а просто да мислим „господарят“ и да зачитаме верния дух спрямо него, без да споменаваме името му. Ако е така и ако служиш на този господар с мисълта, че никога няма да пристъпваш пред този човек или дори върху сянката му, през цялото време, докато получава подкрепата ти – без значение дали е месец, година или даже десет години – макар че ще служиш на много родове, господарят ще е само един.

Господарят, макар и подчинените да се сменят, не трябва

ва да обърква Пътя на Подчинения. Дълбоко в сърцето му трябва да има любов и съчувствие, той не трябва да прави разлика между новодошлите и старите и трябва да се отнася с голяма милост към всички. По този начин всички подчинени ще са без имена и господарят също ще е безименен – и ще се създаде Пътят на Господаря и Подчинения, на Учителя и Слугата. Не трябва да се прави разлика между новия подчинен, току що постъпил днес на служба, и старите подчинени, служили десет или двадесет години. Към всички господарят трябва да се отнася с любов и съчувствие и за всеки трябва да мисли като за „Моят подчинен“.

Вероятно в раздаваните заплата и земя ще има съществени разлики, но в духа не трябва да има разлика, що се отнася до човечността и любовта. Дори подчиненият да е постъпил днес, токущо на служба, значението това да мислиш „господарят“ липсва в мисълта „днешният господар“.

Това не е ли Пътят на Господаря и Подчинения?

Ли По е казал:

„Небето и земята са за пътника странноприемницата на десетте хиляди неща. Тичащото време е пътника през сто поколения. Този изтичащ живот е като сън.⁸ Колко дълго ще продължи щастието ни? Древните са палели лампи и са се забавлявали през нощта. Наистина има причина за това.“

„Неща“ не означава само неодоушевените неща. И накрая, няма спиране и за хората, и за нещата.⁹ Времето минава като безкрайно движение на пътник и последователната смяна на пролет, лято, есен и зима не се е променила за стотици поколения.

Тялото е като сън. Щом прозрем това и се събудим, не остава и следа. Колко време остава за този, който гледа?

Не без причина древните са минавали от нощ към ден, като са палели лампи и са се забавлявали в часовете след като падне мрак.

Тук някой може да сгреша. Трябва да има мярка в заба-

вленията; и ако я има, забавлението не носи зло. Човекът, който няма мярка, ще полудее. Ако онзи, който се забавлява, не сгреша, няма да излезе извън тази мярка. Онова, което наричаме мярка, са общоустановени граници по отношение на всичко. Като колената на бамбуково стебло, забавлението за повечето хора трябва да има граници. Не е хубаво да се надхвърлят тези граници.

Дворцовата аристокрация си има дворцови забавления, класата на самураите – самурайски, а свещениците – свещенически. Всеки трябва да си има забавление, според това какъв е.

Може да се каже, че да се включиш в забавление, несъответстващо на положението ти, значи да сбъркаш мярката. За дворцовата аристокрация има китайска и японска поезия, духови и струнни инструменти. С тях те ще преминат от нощ към ден и в това няма нищо грешно. Разумно е за класата на самураите, а също така и за свещениците, също да има подходящи забавления.

Ако говорим строго, за свещениците не трябва да съществуват такива неща като забавления. Твърди се, обаче, че „Пред хора дори и игла не може да влезе, но насаме могат да минат и конят, и каруцата“.¹⁰ Това значи, че ако съчувствуваме на човешкия дух и осъзнаваме, че светът върви към упадък, вероятно би трябвало да им позволим също да имат свои забавления. Когато се събират през нощта в уединение, би трябвало да им бъде позволено да пишат китайска и японска поезия. Дори и свързаният стих би трябвало да се приеме за подходящ. На друго ниво разгледано, за тях не е неподходящо да обърнат сърцата си към луната на черешовите цветове и придружавани от четиринадесет-петнадесетгодишни младежи, да отидат на място, където може да се наблюдава луната изпод цъфналите клонки и със стилни чаши саке в ръка да изпият по някоя чашка с момчетата. Съвсем няма да бъде проява на лош вкус да имат под ръка малка мастилница и хартия за писане.

Но дори и това не се смята за правилно за свещеник, обладан от религиозен дух. Още повече пък другите – неизтънчените забавления.

Не би било изненада ако аристокрацията, а също и самураите, щом разберат, че този плаващ свят не е нищо друго освен сън, да запалят лампите и да се забавляват цяла нощ.

Някои казват: „Всичко е сън! Единственото, което остава да се прави, е да се играе!“ Тези хора разклащат духа си извън всякакви граници, затъват в удоволствия и изпадат в крайностите на лукса. Макар че цитират думите на мъдреците от миналото, те са толкова далече от духа на древните, колкото снегът – от саждите.

Когато Ишпен Шонин срещнал Хотто Кокуши, основателят на Кококуджи в село Юра, провинция Кии, той казал:

– Написах стихотворение.¹¹

Кокуши казал:

– Да го чуем.

Шонин изрецитирал:

*Когато се моля,
и Буда, и азът
престават да съществуват.
Остава само един глас да казва:
„Наму Амида Буцу“.*¹²

Кокуши казал:

– Не мислиш ли, че в последните два стиха нещо не е както трябва?

После Шонин се затворил в Кумано и медитирал двадесет и един дни. Когато пак наминал към Юра, той казал:

– Ето как го пренаписах:

*Когато се моля,
и Буда, и азът
престават да съществуват.*

*Наму Амида Буцу,
Наму Амида Буцу.*

Кокуши кимнал в знак на ентусиазирано одобрение и казал:

– Точно така! Успял си!

Това е записано в бележките на Когаку Ошо.¹³ Трябва да се връщаме към него отново и отново.

Ще говоря за Десетте Съществени Качества.¹⁴ Те са: Форма, Природа, Въплъщение, Мощ, Функция, Скрита Причина, Външна Причина, Скрит Ефект, Проявен Ефект и Пълна Неотделимост на едното от другите. Десетте Свята са тези на Ада, на Глада, Животинският, на Гнева, на Човечеството, на Небето, на Учението, на Осъществяването, на Състоянието на Бодхисатва и на Състоянието на Буда.¹⁵ Всички те са във властта на Десетте Съществени Качества.¹⁶

По правило всяко нещо, което се ражда, не може да няма Форма, тъй че говорим за Същественото Качество Форма. Макар че Формата може да се промени по многобройни начини, като Форма тя е едно и също. Когато се промени Формата, дори звученето на песента ѝ се променя: кукувицата пее кукувича песен, славеят – славеева.

Дали някой от тях би сменил облика си дори до степен песента, която пее, за да изрази собствената си форма? Разбира се, планинската кукувица и славеят от долината пеят свои собствени песни. Но не трябва да приемаме този факт със значение, че дори и звукът се променя, когато се променя формата. Песента е нещо, което прави по-изтънчен контекста ѝ, а контекстът на думите е нещо, което съчетаваме с верния дух и така стигаме до познание за него.

Ако нещо има Форма, то има също и Природа. Макар че природата на Буда е винаги една и съща, Формата следва онова, което я получава и така се променя.

Всички одушевени същества притежават природата на

Буда и дори за онези в Ада и в световите на Глада и Животинския свят, това е неизменно. Така е обяснено дори и в сутритите.

Ако известен брой огледала се поставят около постамент, а в средата се сложи една единствена лампа, лампата се вижда във всяко огледало. Лампата е само една, но се отразява във всяко от огледалата. Това показва, че природата на Буда е само една, ала все пак се приема от всички одушевени същества в Десетте Свята, дори и от гладните и от животните. Това е примерът с огледалото и лампата на сутрата „Гирлянда от цветя“.¹⁷

„Въплъщение“ означава въплъщение на Закона. Във всички десет хиляди неща има Въплъщение и Функция. Формата се ражда от Въплъщението; по-нататък, след като измине пълен кръг, тя загива. Самото Въплъщение е неизтощимо.

Нека кажем, че снегът и ледът са Функцията, а водата е Въплъщението. Когато водата се втвърди, се превръща в лед, но после се стапя и се превръща в изначалната вода. Гледайте на водата като на Въплъщение.

Това е пример за проявата на Въплъщението, когато десетки хиляди Форми се раждат от въплъщението на Закона и после загиват.

Обикновеният човек е неспособен да вижда отвъд Формата. Той е неспособен да види Въплъщението. Когато нещо се създава, той казва, че се е проявило. От гледна точка на просветлението ние казваме, че то се е проявило, когато се е върнало към Въплъщението и вече е станало невидимо.

*Снегът по върховете,
ледът в планински урви,
се стапят и раждат.
Звуците в подножието:
Пролетните води.*

Това е писано за Въплъщението.

Ако нещо притежава Форма, Природа и Въплъщение, то трябва да има и Мощ. Мощта – това е силата да можеш да изпълняваш успешно функцията си; това е сила отвъд способностите за постигане на висши явления. Като се замислим над всички тези неща, ефектът се дължи на Мощта. Постоянството на вечнозеления бор посред бляскавозелените листа в лятната планина е особено добре познато от песента. Така е, защото той не променя цвета си ни в мраз, ни в дъжда на късната есен. Той остава постоянен дори и в най-студеното годишно време, ето защо е възпяван и е считан за символ на Същественото Качество Мощ.

Тъй като Мощта съществува, съответно Функцията действа във всички Неща. Ако човек постоянно е и не се отпуска и изучава днес един китайски йероглиф, утре друг, той ще може да постигне нещо. Значението на Функцията трябва да се разбира чрез поговорката: „Едно пътуване, дълго десет мили започва с една единствена крачка.

Ако има Форма, Природа, Въплъщение, Мощ и Функция – без значение какво ще правиш, можеш да го направиш когато поискаш. Това е Скрытата Причина. Ако не правиш нищо – това е в твоя собствена вреда; няма нищо, което е невъзможно да се направи. И без Скрыта Причина, и без Външна Причина, човек едва ли ще достигне състоянието на Буда.¹⁸

Китайският йероглиф за Скрыта Причина например се разчита също и като „да зависиш от“. Това означава, че когато „зависиш от“ нещо, получаваш различни други неща.

Казва се, че да посееш семето в земята през пролетта – това е Скрытата Причина. И, макар че си го посял добре, ако не ти помогнат росата и дъждът, нищо няма да израсте, няма да има плод през есента. Това е Скрытият Ефект.

*Когато сърцето е изпълнено
и не му дам почивка,
надеждите ми ще са там*

*под хилядите обвивки
на цветето орлови нокти.¹⁹*

Значението на това е, че обвиването с орлови нокти е Скритата причина за женитба. Още повече, казва се, че посредничеството е външната причина и накрая двойката, която ще се превърне в брачна и ще се сдобие с деца, може да се нарече пример за скрит Ефект.

По същия начин ако някой стане Буда, ако първо не е действувал в съгласие със Скритата Причина, не би стигнал състоянието на Буда. Превърни дисциплината в Скрита Причина и по-късно ще получиш Ефекта.

Думата ефект носи значението на „плод“. Като зависи от посяването на плода през пролетта, човек получава плода през есента. Това е пример за състоянието на Буда.

Външната причина е видна от горните бележки.

*Плаващият кораб
със сигурност отминал е
нос Уада,
управляван
от планинските ветрове на Муко*

Корабът е Скритата Причина. Вятърът е Външната Причина. Пристигането на другия бряг е Скритият Ефект. Без кораба не можеш да стигнеш другия бряг. Това се нарича хармония между Скритата и Външната причини. Планинските ветрове на Муко трябва да се считат за Външна Причина. Ако някой стане Буда, не може да го направи без дисциплината на Скритата Причина.

*Защото ги посадих,
ги виждам как зреят
по клонките.
Тегнат от круши клонките
край залива Ики.*

Това е Скритият Ефект.

Да постигнеш състояние на Буда, е като да посадиш крушови дървета, а после да ги гледаш как растат.

*Край залива Ики
клонките тегнат
от зреещи круши,
от круши, които не зрят.
Дали те не са верни
дори и в съня си?*

Това е оригиналното стихотворение. Заливът Ики е в Исе.

*Проява на Ефектите
Почакай и ще видиш!
Когато ти, който тъй жестоко
се отнасяш с другите,
се опиташ да обичаш,
тогава ще разбереш!
(Какво ми е.)*

Това любовно стихотворение има следното значение: „Макар и да се отнасяш така жестоко с мен, със сигурност ти самият не си останал без любов. Може би ще узнаеш какво е любовта. И тогава ще си получиш заслуженото.“

Ако правиш добро в този живот, ще бъдеш възнаграден с добро в следващия. Ако правиш зло и наградата ти ще бъде зло. Това е изявата на Ефектите. Ако Скритата Причина е добра, Скритите Ефекти ще са добри. Ако Скритата Причина е зла, Скритите Ефекти ще са зли. Това е като ехо, отговарящо на глас, или като сянка, придружаваща форма.

Онзи, който се дисциплинира чрез Скритата причина в този живот и получава награда в следващия – това, което става с него, е естествено. Но има също и случаи на днешна Скрита Причина, придружена с днешна Изява на Ефекта, Скрита Причина в миналото, последвана от днешна Изява на Ефектите и Скрита Причина днес, последвана от Изява

на Ефекта в бъдещето. Тя преминава от един свят в следващия, рано или късно се появява и е нещо неизбежно. Съществува също и такова нещо като едновременни Скрита Причина и Ефект.

Можем да дадем пример с цветето като Скрита Причина и плода като Изява на Ефекта. При пъпеша цветовете и плодове растат едновременно на стеблото. При ориза плодът – или по-скоро зърното – расте, а цветът цъфти върху короната му. Подобни неща могат да се разгледат като примери.

Пълна Неразделност. От Същественото Качество Форма до Същественото Качество Изява на Ефекта, от Начало до Края няма насилие. Те вървят и вървят, от корен до клонка, и се наричат Десетте Точки. Самата Крайност означава отиване до самата основа. Това, разбира се, са Десетте Свята. Във всички живи същества – дори и червейчетата – се намират тези Десет Съществени Качества. Дори неодушевените неща не стоят отделно от всичко това.

Нека да вземем за пример плодовете на кестена и на персимона. Да се каже, че за тях не съществуват ни болка, ни мъка, значи да се съди от гледна точка на човека. Може да се види, че те са естествено подсигурени и с болка, и с тъга.

Проявата на болка в треви и дървета не се различава от изражението на страданието в човешките същества. Когато са поени и т.н., те растат и изглеждат щастливи. Когато ги режат и те падат, увяхването на листата не е нещо по-различно от смъртта на човешко същество.

Тяхната мъка и тъга не са познати на човека. А когато тревите и дърветата погледнат тъгата на човеците, е също, както и когато човеците ги гледат – и те също сигурно си мислят, че за нас не съществуват болка и тъга. Просто изглежда ние не знаем как живеят тревите и дърветата, нито те знаят как живеем ние. Така пише и в конфуцианските книги.

Когато от северната страна на растящите растения има огради или стени от кал с навеси, растенията се накланят на юг. Като наблюдаваме това, е ясно, че растенията знаят кое може да им причини вреда, макар да нямат очи.

Като спи през нощта и се разтваря през деня, лилията е още един пример, който можем да използваме. Обаче не е само лилията – такава е природата на всички треви и дърветата.

Така е, защото не обръщаме внимание, когато минаваме край незнатното. Онези, които знаят всичко за тревите и дърветата, са мъдречи. Ние не разбираме тези неща, защото разумът ни е груб и ограничен.

Дали нещо е одушевено или не – това се преценява грубо. Вероятно нито едно сред съществуващите неща не е неодушевено. Не казваме ли, че нещо е неодушевено, само защото не изглежда като одушевените неща?

Казано е, че когато на едно пиле му е студено, то ще хвъркне и ще се скрие в дърветата; когато на една патица ѝ е студено, тя ще заплува във водата. Това не е ли все едно да мислим, че щом патицата плува във водата, когато е студено, то тя не усеща студа, или че щом пилето литне сред клоните, когато му е студено, то също не усеща студа?

Водата е студена и е казано, че такава е природата ѝ. Огънят е горещ и това се смята за негова природа. От гледна точка на огъня, водата няма природа; от гледна точка на водата, огънят няма природа. Макар че за това може да се мисли и по този начин, и двете неща притежават своя природа. Не можем да твърдим, че нещо не притежава природа.

Ако наблюдаваме явленията отблизо, не може да мислим, че което и да е от нещата между небето и земята се различава от останалите. Ако виждаме разлика, то е заради ограничеността на зрението ни. Това е също като планината Фуджи, скрита зад дърво с богата, разклонена и листата корона – тогава аз не мога да я видя. Но как едно единствено дърво

може да скрие Планината Фуджи? Виновна е просто ограничеността на зрението ми и това, че дървото е пред погледа ми – затова не мога да видя планината Фуджи. Продължаваме да мислим, че дървото закрива планината Фуджи. Въпреки това, всичко се дължи на ограничеността на зрението ни.

Когато не разбират **принципа на нещата**, хората често си надяват маската на знаещи и критикуват разбиращите. И докато изглежда, че те се смеят на другите, те всъщност се смеят на себе си. Или поне онези, които наистина разбират, трябва да мислят така.

Погледни с истинско внимание на света – такъв, какъвто е сега. Земята е майка, небето – баща. Ако положим семето на кестена или на персимона в земята, изниква филиз и плодът на изначалния кестен или персимон се появява непроменен. Така той е отгледан от майка и баща. Като казваме, че е посят, показваме, че той е нещо, донесено от другаде.

За човека също земята е майка, а небето – баща, а онова, което става с детето, е нещо донесено и посято от другаде.

Онова, което се нарича мета-съществуване, ни най-малко не се различава от това да мислим за нещата в сегашното им съществуване. По тази причина сегашното съществуване също се нарича „съществуване“.

Когато дойде краят на това сегашно съществуване, идва онова, наречено **мета-съществуване**. После мета-съществуването се изменя и идва ред на следващото съществуване, тоест реинкарнацията. През всичко това няма никаква промяна в духа, който е в това сегашно тяло.

Макар че дори при мета-съществуването имаме тяло, то не може да се види от човешкото око, поради неопределеността му. Що се отнася до мета-съществуването на онези, които са били здраво привързани към този свят, има случаи на хора, които са ги видели. Тъй като това е нещо извън рамките на обикновеното, хората се съмняват в тези неща и дори

приписват вината на трансформации на лисици и еноти или пък ги обясняват като илюзорни образи на мъртвите.

И двете горепосочени положения могат да възникнат. Признавайки това, не бива да оценяваме всеки възможен случай или като едното, или като другото. На този свят съществуват също и реални неща. Такива неща не се предават само от уста на уста. Те са оставени и изпод писалките на онези, които са живели в Света на Пътя, и самите те са били хора на Пътя. Когато не сме равни по мъдрост с хората, които са писали тези неща, трябва да разберем, че няма как да минем без съмнения.

Когато виждаме неща сред съня си – макар и да не ги виждаме и да не ги чуваме с дадените при рождението ни очи и уши – ние определено срещаме хора, казваме неща, чуваме неща, виждаме цветове и дори имаме сексуални връзки. Борим се с нещата, които ни засягат ежедневно и тъкмо като помислим да вземем решение за желанията си, се събуждаме.

Точно при събуждането разбираме, че това е било сън. По време на самият сън никога не си мислим „това е сън“ или „това не е реално“.

По време на сън, това тяло също е живо и обвързано и не може да отиде, където си поиска. Но чрез силата на собствените си мисли, то е способно да види тези места като си ги нарисува.

Когато някой наистина умира и напуска тялото си, той отива където иска, като котка, освободена от въже. Макар че мисилите на човек са същите, каквито са и в съня – сега той все едно може свободно да отиде, където поиска.

В средата на дълбокия мрак – или когато и вратите, и прозорците са затворени, човек влиза в състояние на свобода. Така става, защото няма форма.

В този случай, макар че има форма, няма телесност и то е, като да видиш отражението на лампа или луна във водата. Пречки няма.

Това тяло се явява като бариера и човек не може да влезе в най-съкровения ковчег, но духът може да е сведущ за онава, което е вътре в него, също както мислите могат да преминават през Сребърната Планина или Желязната Стена²⁰. Малко вероятно е, тази мистерия да бъде разбрана от общия поток обикновени хора.

Буда и патриарсите са разбрали това, но обикновените хора изобщо не го знаят. Като не го знаят, те се съмняват и в резултат глупостта се събира с глупост.

Има неограничен брой неща, които не знам и тъй като не ги знам, просто твърдя, че не съществуват. Нека кажем, че знам шест-седем неща от сто. Заговорят ли ме за останалите, ако река, че и те не съществуват, тогава вече ще ги няма деветдесет неща. Но ако знам около петнадесет, сред онези неща, които преди не са съществували, пет или шест са започнали да съществуват. За тези хора, които знаят двадесет или тридесет неща, броят на несъществуващите е намалал само до седемдесет. Ако някой знае шестдесет или седемдесет от сто, останалите тридесет и четиридесет стават също като онези, които току що споменах. А когато някой познава всички и си мисли, че няма нищо, което не знае, то е само заради това, че още е несведущ.

Ако човек напредва, като си изяснява нещата едно след друго, трябва да е способен да опознае всички неща. Ако има нещо, което някой знае, никой не би казал, че то не съществува, но ако някой твърди така, то ще е, защото самият той е невеж по въпроса.

Човек, който е изключително глупав, накрая трябва да стигне до знание за нещо, поне поради вярата си. От друга страна, не е ли казано, че „недостатъчно озрялото бойно изкуство е в основата на тежките наранявания“?

Разбирам, че Петте Корена не оцеляват в мета-съществуването²¹. По това време Петте Корена на сегашното ни съществуване преминават към шестото състояние на Съзнание

(осъзнатост). Тогава Петте Корена не притежават форма, но продължават да функционират.

Тъй като шестото чувство на възприятие, е осъзнатостта, то няма форма²². Но тъй като притежава способността да вижда и да чува посред сън, когато физическите очи и уши не са ни от помощ, се създава друга форма и се изявяват и виждането, и чуването. Тя се нарича Съзнание (осъзнатост), защото макар такава и такава форма да не съществува, функцията ѝ съществува.

Ако формата не съществува и е нещо, което не можем да познаем, по-добре е да се каже просто „виждане“ или „чуване“. Тъй като виждането и чуването са преминали в Съзнание (осъзнатост), вече на друго второ ниво, формите на Петте Корена се отхвърлят и техните функции се осъществяват от Съзнанието (осъзнатостта).

Макар, че Петте Корена не съществуват в мета-съществуването, проникателността на петте сетива не е по-различна от тази в сегашното съществуване. Човек просто не може да види това отвън. За онзи, който е вътре, това изглежда точно като този, сегашния свят. Даже повече, дори и съществуването на тялото да не е отречено, то е толкова бледо, че е трудно да се види.

Когато птица прелита през празно небе, като се издига все повече, се вижда все по-неясно и ние започваме да мислим, че е изчезнала. Макар, че сме загубили гледката на нейната форма, не става въпрос, че формата на птицата е изчезнала и до скоро съществувала. В случая, ние не я виждаме, защото е станала твърде неясна.

Тъй като формата му е бледа и неясна, ние не виждаме онзи, който е в мета-съществуване. Човек в това състояние може да ни вижда, също както и когато е бил жив, но хората не знаят това.

Когато хората, извършили сериозни грехове, са в мета-съществуване, формите им се виждат. Хората ги виждат по

естествен начин и ги наричат призраци и т.н. И отново, това не е нещо, което не съществува. Ако хората са били дълбоко привързани към този свят, техните форми изобщо не са бледи.

Това е все едно да вариш отвара от много неща за лекарство. Ако съставките са слаби, отварата ще е слаба. Ако съставките са силни, отварата ще е силна. Онова, което ще се използва за отварата, ще се знае ясно. Много слабата отвара ще е съвсем като вода. Ако е съвсем като вода, хората няма да познаят, че е отвара и ще я виждат просто като вода.

В мета-съществуването формата на дълбоко привързания човек се вижда. Но човекът, чиято форма е бледа, изглежда също като рядък въздух и не можем да го видим. Не можем да го видим, но той може да ни вижда.

Тъй като имам форма, мога да бъда видян. Тъй като техните форми са неясни, аз не мога да ги видя. В Минг-и Чи, това е изяснено чрез ечемиченото зърно.²³

От едно единствено ечемичено зърно пониква филизът и макар да е надарен със същите функции като изначалния ечемик, ако водата и земята не се присъединят, то изобщо няма да стане ечемик.

Човешкото съзнание и обективният свят се свързват, раждат се най-различни мисли, а от тях на свой ред се раждат много други. Това тяло на формата се получава и създава, теллено от тези мисли. Това, че от небето е валяло, не е просто нещо странно.

Като започват от една единствена мисъл, която няма начало, така идват на бял свят разнообразните неща. Когато тръгнеш и внимателно потърсиш извора (източника), под формата на една единствена мисъл без начало, ще откриеш, че изобщо няма такъв. Без въобще да произхожда отнякъде, раждането на безбройното разнообразие от неща може да се назове тайна.

БЕЛЕЖКИ

Обща част

Понятието „Аз“ – равнозначно на висшето Аз (Себе), различно от понятието за „аз“, от понятието „низш аз“, личностен аз. Докато индивидуалността е свързана с божественият Аз, с истинският „Аз“ в човека, неговата личност или персоналност е свързана с личностния „аз“. Често в литературата се бъркат понятието „его“ с понятието „Аз“. Всъщност „егото“ на човека, това е неговия личностен „аз“. А всъщност онова, което наричат Аз-ът е индивидуалният-истински Аз (висш Аз) на човека. Затова се казва, че егото, т.е. себето (аз-а) трябва да бъде победено и отстранено-заличено, за да може на негово място да изгрее висшият Аз. Съществува една тенденция в будистката литература, въобще понятието за Аз да се игнорира, да се смята че съществува само низшия „аз“, онзи който трябва да бъде овладян и победен. Всъщност Върховният Аз, Космическият Аз, Атман, Пра-Азът и висшият Аз в човека са една и съща субстанция, но до първият – Пра-Азът се стига след консолидиране и обединяване – интеграция на душевните сили около вторият. Виж Бо Йин Ра, „Книга за царственото изкуство.“ „Тези които казват: Бори се в себе си със своя Аз – ти дават лош съвет. Кажете на ония, които твърдят, че Аз-ът в тях бил заличен: Вие погрешно сте разбрали думите на мъдреците, защото мъдрецът е „Аз“ изоснови. Аз-ът е уникален, неповторим и неразрушим във всяка една от своите еманации. Разпадането на Аз-а е невъзможно. Аз-ът е вечно сътворяван от Пра-Азът и остава вечен свидетел на вечното сътворяване.“

Понятието „дух“, изправление на духа, дисциплиниране на духа.

В западната езотерична традиция под „дух“ се разбира нещо, което е изначално, т.е. Аз-ът, Божествената частица във всеки човек, неговата истинска индивидуалност. В източната традиция, особено тази на бойните изкуства, под „дух“ се разбира тази част, която е вътрешен кръг, свързана със съзнанието, която трябва да

бъде усъвършенствувана и овладяна – в смисъл на „себесъзнание“ и „себеконтрол“.

Духът-божествената искра, перфектен в своята същност, слизащ долу, когато е създадена почвата и **духът-вътрешен кръг**, частта която трябва да бъде овладяна изцяло, себесъзнаването, вътрешен кръг на себеконтрола, центъра, около който се извършва консолидация и обединение – интеграция, ни най-малко не са в противоречие.

Във Зен, който също е част от източната традиция съществува понятието за „Аз-ът“, всъщност Духът (Spirit) и понятието дух-разум (mind)

Бойните изкуства като рамка, която трябва постепенно да се разширява без да се знае докъде е предела, всъщност отразяват преходното разбиране за Духа - като първоначално овладяване на духа-разум (mind) и едва тогава да се говори за истинският Аз (Аз-ът).

Западната езотерична традиция по същия начин си служи с преходното понятие „душа“ – вътрешен кръг – центъра около които се обединяват душевните сили, както и самият кръг. Всъщност душата е океан, съвкупност от тези душевни сили. Но в случая на понятията за дух (mind) и душа, би трябвало да се знае, че това са просто стъпала за разбиране и постигане на истинския Аз – Божествената същност-искра в човека.

Скандхи – скандха (санскр.) Петте причинно обусловени елементи на битието, които оформят всяко едно същество. Петте скандхи са вътрешно присъщи на всяка една форма на живот.

Меч – характерни особености на меча са, че той има право и широко острие и е двустранно заострен. При дългите мечове, ръкохватката е за две ръце, а при късите – за една ръка. По принцип мечът е тежко оръжие.

Сабя – при сабята, острието е леко заострено и не е широко, както при меча. Характерна за нея е едностранната заостреност. Ръкохватката е за една ръка. Сабята е леко оръжие по принцип.

Катана – японската катана притежава всички характеристики на сабята и само една на меча – двуръка ръкохватка. Поради това, че е лека, може да се работи с нея само с една ръка. Ката-

ната би трябвало да бъде класифицирана по принцип като сабя, а не като меч.

Даймьо – феодален дворянин, ръководител на клан и на област.

Ронин – скитащ самурай, който е загубил службата си при даден феодален владетел.

Театър „**Но**“ – сценично изкуство, една от най-типичните, популярни за Япония форми на Зен изкуството. Но все пак театър „**Но**“ не бива да се разглежда изцяло като продукт на Зен културата.

Кенджуцу – японска фехтовка

Ягю Шинкаге-рю – школа за изучаване майсторството на фехтовката със сабя, основана от Ягю Муненори.

Ито-рю – школа по фехтовка за работа с една сабя.

Нито-рю – школа по фехтовка за работа с две саби.

Го Рин но Шо – „Ръкопис на петте пръстена“, философски труд за пътя на сабята (меча), написан от Миямото Мусаши, адресиран до неговия ученик Теруо Магоноджо. (Книгата е издадена на български.)

Мен Дзь – на латински език Менциус, китайски философ, мислител, изследовател на Конфуций.

Шингон – секта, възприела от Китай скритите ритуални форми на учението на будизма и мистицизма. Изгражда се като почти затворена религиозна общност.

Тендай – секта в която будизма се тълкува като интегрално учение. Мъдростта е преплетена с религиозна и нерелигиозна практика. От нея водят началото си повечето по-късни школи в Япония, включително и Зен школите на Ринзай и Сото.

Чан – китайското название на „Зен“. Произхожда от древната палийска дума „джхана“ (jhana). Пренесена в санскритския официален език на древна Индия, думата се превръща в „дх'яна“ (dhyana). В китайски език думата се трансформира в „чан“ (ch'an), а същият китайски йероглиф се чете по японски като „зен“ (zen).

Линчи – Към десети век с най-силно влияние в Китай. С времето, тази школа се утвърждава като една от доминиращите секти и почти единствена Чан школа. От тогава я разглеж-

дат като основен представител на чан учението (зен на японски език). Единствено изключение прави школата Цао Тунг (Сото - шу на японски), която устояла на влиянието на Линчи и успява да съхрани собствения си облик.

Ринзай – школа по Зен, пренесена и утвърдена в съзнанието на японците от будисткия учител Ейсай (1141 – 1215). Тази школа съществува и до наши дни под името „Ринзай Зен“.

Сото – През тринадесети век, Учението на Цао Тунг (Сото Шу на японски език) бива пренесено от Доген (1200 – 1253). През 1928 година, той основава първата в Япония школа по Зен будизъм- Сото. Самостоятелен клон на Учението на Зен будизма.

Йодо – сектата Йодо – „Чиста Земя“, чиято доктрина печели все повече привърженици главно сред знатните и аристократични слоеве, главно приближените на императора.

Анали на сабыта Тайа (Тайаки)

1. Напълно разчленените пасажи са съставени в стегнат китайски стил и са сърцевината на „Тайаки“. По-дългите части между тях, написани на японски, основно са тълкувания на частите на китайски.

2. „Личен поглед“ е будистки термин, означаващ индивидуален поглед, основан на погрешната идея, че егото, или личностния аз, е реалност и може да възприема нещата реалистично.

3. „Почитаният от Цял Свят“ е една от десетте титли на Шакиямуни, историческият Буда. Снежните Планини са Хималаите.

4. Твърди се, че когато Шакиямуни се родил, направил по седем крачки във всяка посока, вдигнал дясната си ръка към небесата и изрекъл тази фраза.

5. Този будистки термин означава ситуации, в които някой вдъхва уважение чрез държанието си. Четирите представят всички състояния в човека, които са изчислени да напрояват осемдесет хиляди.

6. „Създадените явления“ са резултат от Закона на Кармата; „несъздадените“ не зависят от действие, дума или воля.

7. Мара е демон, на санскритски значи буквално „Крадец на живота“. Тук напомнянето е за Дева Мара, който от позицията си на Шестото Небе пречи на практикуването на будизма.

8. Кашияпа (Махакашияпа), първи в аскетичната практика на десетте главни послушника, става водач на послушниците след смъртта на Буда.

9. Тук текстът е неясен. Граматично би следвало да е равен на примера с „едното и трите“ във връзка със Шакиямуни и Кашияпа, но това не се съгласува нито с цялостното значение, нито с развитието на текста.

Връзката с „едното и трите“ вероятно е от „Аналекти“ на Конфуций, (7:8): „Господарят казва: „Не просветлявай онези, ко-

ито не са запалени, нито обучавай онези, които не са жадни за знания. Не се повтаря за онези, които като повдигна единия ъгъл, не отвърщат с вдигане на другите три.“

Останалата част на изречението е от Пи Йен Лу, сборник със задачи, поговорки и разкази от патриарсите на Зен. „Да вдигнеш едното и да разбереш останалите три, като съзираш крехките различия в теглото с невъоръжено око – това е обикновеният чай и ориз за будисткия монах.“

10. Изначалният Лик е първичната природа на Духа, все още неопетнена от човешките дела или намерения.

11. Да не се разчита на писаното слово и предаването без наставления са двете точки, особено подчертавани в Зен. Те подчертават принципа, че по-скоро трябва да се вглеждаш в собствената си природа, отколкото да разчиташ на текстовете и поученията на други.

12. Бодхидхарма: първият патриарх на Чан (Зен) будизма в Китай, твърди се, че е пристигнал в тази страна от Индия или през 470 г. от н.е. или през 520-га.

Та Чиен (637 – 713): познат предимно като Хюи Ненг. Той е основна фигура в развитието на Зен.

13. „Петте Дома и Седемте Секти“ са различните секти и подсекти в Зен.

Дайо Кокуши (1234 – 1308): монах от сектата Ринзай, изучавал будизма в Китай.

Дайто Кокуши (1282 – 1337): последовател на Дайо Кокуши, считан за основател на Зен в Дайтокуджи.

Наи Чи Хсю Танг (1185 – 1269) – познат също и като Хсю Танг Чи Йю, китайски монах от будистката секта Линчи.

14. Оригиналният текст тук определя мерките от периода Едо (1600 – 1867), използвани като примери.

15. От Пи Йен Лу: „Няма установен път за изява на тази велика способност.“

16. От „Cheng Tao Ko“ и вероятно „Hsin Hsin Ming“, два ранни трактата върху Зен. Източниците казват, съответно: „Противодействие, действие по ред и план – дори небето не определя това“ и „Ако искаш да получиш проявлението му – изявата му, не мисли за ред и план или противопоставяне.“

„Тайнственото писание на неподвижната мъдрост“ (Фудочишинмъороку)

1. Фудо Мò, е буквално, „Неподвижен Просветлен Цар“. Едно от петте божества на мъдростта. В Зен-будизма се смята за изявител на истинската природа на всичко живо.

2. Канон, бодхисатва, будистката богиня на милосърдието. Първоначално описвана като мъж. В една от трите общопознати форми на представяне, тя има хиляда ръце и хиляда очи.

3. Тук в текста се дават имената на дванадесетте ноти от музикалната стълбица, използвана в Китай и Япония. Нагоре по стълбицата те са: ичикоцу, тангин, хòйо, шозецу, шимому, сойо, фушо, цукусеки, бан (дакей), баншики, шинсен, камиму.

4. Буоку Кокуши: 1256 – 1316.

5. Сайгò (1118 – 1190): свещеник в сектата Шингон от късния Хейански период, известен със скитанията си и високо ценен като поет. Егучи се е намирал в съвременния град Осака. Твърди се, че Сайгò спрял там за една вечер и помолил да преспи, като приписва горния отговор на куртизанката.

6. Трябва да е ясно, че „**да се съсредоточиш във**“ се използва в текста като алтернатива на „**да насочиш духа**“. „**Да се съсредоточиш**“, обаче, стеснява смисъла на авторовата фраза в оригинала. Трябва да помним и деветте идеи.

7. Танден – точка три пръста под пъпа – разглежда се от някои таоисти като подходящото място за насочване на духа. Тя е много близо до центъра на тежестта на тялото и много често се споменава в литературата за бойни изкуства.

8. Сериозност, превеждана също и като почитание, за неоконфуцианците – означава вътрешно поведение на внимание и хладнокръвие, прилагани към усилията, когато се справяш с нещата. Като желано състояние на духа съдържа в себе си и известна доза медитация.

Цитатът е от Менциус (кн. 6, ч. 1, гл. 11): Менциус е казал: „Човечността е духът на човека. Верността е неговият път. Колко

тъжно, че изоставя пътя и не разчита на него, че губи духа и не знае как да го търси. Когато човек изгуби петел или куче, той знае как да го търси, но като загуби (истинския си) дух, не знае как да го търси. Пътят на Познанието не е нищо друго освен **търсене на загубения дух.**

9. Джиен (1155 – 1225), също така широко познат под името Джичин, е поет и монах от сектата Тендай.

10. Любим израз на неоконфуцианците за обяснение на „сериозността“.

11. Мугаку (1226 – 1286). Китайски свещеник от сектата Линчи (Ринзай) на японски език, поканен в Япония от Хойо Токимуне през 1278. Горният разказ се отнася за инвазията на монголите в Южен Сунг през 1275.

„Гата“ е химн или литания в мерена реч, често срещана в будистките сутри.

12. Шао Канг Чие е учен от Северната Династия Сун. Глаголът би трябвало да се преведе по-скоро не като „освобождавам“, а като „пускам го да върви накъдето си иска“.

13. Чунг-фенг (1263 – 1323) – китайски Зен-свещеник при династията Юан.

14. От Пи Йен Лу, сборник със Зен-задачи, слова и разкази за патриарсите.

Един монах пита Чао-Чу: „Новороденото дете обладано ли е от шестте сетива?“ Чао-Чу отвърща: „Хвърли топка в бърз поток.“ После монахът пита Ту-це: „Какво значи „хвърли топка в бърз поток“? Ту-це отвърща: „Тя никога няма да спре.“

15. Стихотворение в края на дванадесета част на „Изе Моногатарии“ (девети век). Частта гласи:

„Някога, много отдавна, имало един човек, който откраднал младата жена на друг човек и когато тръгнали за Мусашино, той бил преследван от губернатора на тази провинция, тъй като е смятан за крадец. Той скрил жената в един гъсталак и избягал. Един пътник казал, че в тази нива има крадец и запалили огън, та димът да го изгони. В нещастieto си жената извикала: Не горете днес нивята в Мусашино, и двамата с мъжа ми лежим, скрити сред пролетни треви.“

16. Цитатът се основава на „Доктрината на злото“ (глава 1):

„Няма нищо, което се вижда по-ясно от онова, което е скрито, и нищо по-очевидно от онова, което се вижда замъглено.“

17. Ранбу: танц, танцуван между действията в театър Но.

18. Саругаку – буквално „Маймунска музика“ – е древна драматична форма, предшественик на театъра Но. Дословният превод на „саругаку“ би могъл да бъде: „подражателни действия при увеселение“

Чистият звук на скъпоценните камъни (Рейрошу)

1. „Верен дух“ е изразът, избран накрая да представи японското ГИ, макар и значението му да не достига до точен еквивалент. Сред разгледаните алтернативи за превод, „правилност“ едва ли е най-точна. Западният човек, самодоволен в собствената си правилност, твърде често е повече склонен да се залови със задачата да поправи другите, вместо себе си. „Честност“, „принципност“, „неподкупност, неподлежаща на съмнение“, е по-близо до истинския смисъл на японското „ги“ и трябва да се има също предвид. Ударението е върху това, индивидът първо да стане верен – чрез самоанализ, упражнения и дисциплина. Но това не води автоматично или дори евентуално, до приобщаване на хора към вярата. Всъщност много от историите в Зен и в бойните изкуства са за бъдещи ученици, изминали големи разстояния, за да получат наставление от майстора.

2. Принципът при смъртта, е в това да познаеш защо и по какъв начин трябва да умреш.

3. Ченг Йинг и Чу Чиу: Двама храненици на дома на Чао Шу през „Пролетния и Есенния“ период (770 – 403 пр.Хр.). Знаейки, че един зъл министър планира да изколи цялата фамилия Чао, Ченг Йинг и Чу Чиу замислят план, според който Чу Чиу и синът му, който прилича на наследника на Чао, да стимулират бягство и да бъдат убити, а Ченг Йинг да избяга в планината с истинския син. Планът успява, а много по-късно наследникът съумява да се

отърве от злия министър и да продължи рода Чао. Тогава Ченг Йинг разказва случката на гроба на Чу Чиу и се самоубива.

4. По И и Шу Чи: двама братя, живели в последните дни на династията Йин (1766 – 1122 пр.Хр.) По времето, когато тринц Уу от рода Чоу е на път да убие последния император от Йин, братята го поучават, като му казват, че не е редно васал да убива краля си. Съветът е пренебрегнат и принц Уу установява династията Чоу (1100 – 1223 пр. Хр.). Братята, чувствайки, че ще е срамно да ядат ечемика на Чоу, избягват в планината Шоуянг и се хранят само с орлова папрат. Накрая умират от глад.

5. Шестте Желания: желанията, възбудени от шестте сетива: вид, звук, мирис, вкус, докосване и мисъл; или шестте чувствени привличания, възбудени от цвят, форма, осанка, глас, мека кожа и красиви черти.

6. От Сутрата на Златната Светлина: „Абсолютното тяло на Буда е като Празнотата. Изявата на форма в отговор на материалния свят е като луната посред вода.“

7. Дванадесетте Звена във Веригата на Съществуването: невежество, действие, съзнание, име и форма, шестте сетивни органа, контакт, усещане, желание, привързаност, съществуване, раждане, старост и смърт. Като се започне с невежеството, всяко звено е причина за следващото във веригата, така че ако отстраним невежеството, старостта и смъртта няма да се появят. Това също се нарича и Верига и Причината.

8. Ли По (Ли Тай По, 701 – 62) е един от големите китайски поети от периода Танг (618 – 907). Този пасаж е въведение към поемата му „Вечеря в Прасковената градина в една пролетна нощ“, а това изречение е от Чуанг Цзъ: „Този живот е като сън. Тази смърт е като поток.“

9. Тук под „нещо“ се има предвид „явление“.

10. Пословица, която датира от периода Танг.

11. Иппен Шонин (1239 – 89): Основателят на Сектата Йодо – на Будизма на Чистата Земя.

Хотто Кокуши (1207 – 98) е монах от сектата Ринзай, който е пътувал до Китай по време на Сунг през 1249 г.

12. Наму Амида Буцу – „Покланям се на Буда Амиабха“, литургичната и медитативна формула на вярата, по-специално,

Будистите от сектата на Чистата Земя.

13. Когаку Ошо (1465 – 1548), монах от сектата Ринзай, преподавал Зен на Император Го-Нара.

14. Десетте Съществени Качества могат, в съгласие с Лотосовата Сутра, да се преведат и с „по този начин“ или „така“, с други думи, това, че едно нещо е „такова“.

15. Десетте Свята също могат да се обяснят като състояния на непроменими аспекти, общи за всичко живо. Някои имат редуващи се означения, както следва:

Глад: Гладен Призрак (санскр. Прета). Различават се по степента на страдание и мъчение.

Гняв: Демон (санскр. Асура). Низши същества, които в индуистката митология са постоянно във война с бог Индра.

Небеса: Царството на Девите. Място, където заслужилите се наслаждават на наградите на добрата карма, но не се приближават до просветлението на бодхисатва.

Човек на Ученето: Слушател (санскр. Шравака). Първоначално – послушник, който лично е слушал Буда да проповядва учението си; с разпространение на будизма от школата Хинаяна (малката колесница), всеки послушник на Буда.

Човек на Осъществяването: (санскр. Пратиека-Буда). Онзи, който живее встрани от другите и независимо осъзнава Веригата на Причините. (Вж. бел. 7 горе). Той е противоположност на бодхисатва, който избира да продължи цикъла на преражданията, за да помогне на другите, също както и на себе си, да получат просветление. Както Шравака, така и бодхисатва може да бъде и мирянин, и свещеник.

16. Първите шест остават в света на илюзията, останалите достигат някаква степен на просветление.

17. Санскр: Аватамасака. японски: Кегон Кѳ.

18. Състояние на Буда (Букка – букв. от яп. „ефект“ (плодът) на Буда. Освен че са омоними, йероглифите за ка – „ефект“ и ка – „плод“, си приличат, като създават в следващите страници възможности за някои непреводими игри на думи.

19. В североизточна Япония някога е съществувал обичай да се слага клонка орлови нокти на вратата на ухажданото момиче. Ако тя е съгласна да се срещне с кандидата, внася клонката въ-

тре. Ако не, той слага още една и още една, докато се каже, че са хиляда.

20. Планински места в Китай.

21. „Петте Корена“ са петте сетивни органа: очите, ушите, носът, езикът и тялото. (Вж. бележка 5 горе)

22. Съзнание (санскр. вийнана). Шестият от шестте начина за възприятие (зрение, слух, мирис, вкус, докосване и съзнание) – тук се разбира в най-широк смисъл като всички ментални сили, но по-специално умениято да мислиш.

23. Фан-и Минг-и: санскритско-китайски речник в седем глави от династията Сун.

Бележки и редакция: Явор Дянков